

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๔๙๑ – ๕๐๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๔๙๑

ส. ท่านผู้ฟังปรารถนาที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า ซึ่งคุณธรรมของพระอริยเจ้าท่านงดเว้นการดื่มสุราเมรัย เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เริ่มอบรมที่จะงดเว้น ทำอย่างไรจึงจะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า

สำหรับเรื่องการงดเว้นเป็นสมุจเฉทนั้น เป็นเรื่องยาก เพราะว่าต้องประกอบด้วยปัญญาที่รู้แจ้งในอริยสัจธรรมถึงความเป็นพระโสดาบันบุคคล ซึ่งเป็นการยากที่จะอบรมปัญญาอย่างนั้นให้เกิดขึ้นได้ ส่วนการที่จะสะสมอุปนิสัยปัจจัยให้บรรลุถึงคุณธรรมเช่นนั้น ก็ต้องอาศัยการขัดเกลามากทีเดียว แม้ในเรื่องของการเสพสุราเมรัย ก็ควรฝึกอบรมให้มีการงดเว้น ละเว้น เพื่อเกื้อกูลแก่สติที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมบ้างรูปธรรมบ้างก็จริง แต่ถ้าเทียบกับอกุศลจิตในวันหนึ่ง ๆ แล้ว เทียบจำนวนกันไม่ได้เลย จำนวนของสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพที่เป็นนามธรรมรูปธรรมบ้างในวันหนึ่ง ๆ เทียบกับขณะที่ถูกอกุศลธรรมครอบงำจนหลงลืมสติ ไม่รู้ในสภาพที่ไม่ใช่เป็นตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น ตลอดชีวิตในภพหนึ่งชาติหนึ่ง การอบรมเจริญสติปัญญาขั้นพื้นฐานก็จะเข้าไปในลักษณะนี้นั่นเอง ซึ่งกว่าปัญญาจะคมกล้า สามารถที่จะละการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ จะต้องมียอกุศลธรรมซึ่งเกิดทับถมในแต่ละวันมากขึ้น เพิ่มขึ้น และบางครั้งก็เกิดมากจนกระทั่งครอบงำ ทำให้สติขณะนั้นไม่เกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง แต่การที่ไม่ละเลยโอกาส คือ ความเพียรในขณะนั้นเกิดพร้อมสติที่จะสังเกต สำเนียง ไปเรื่อย ๆ ในภพหนึ่งชาติหนึ่ง เพื่อเป็นปัญญาที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ก็จะเป็นอุปนิสัยปัจจัยสะสมไว้ เมื่อถึงกาลที่แก่กล้าที่จะแทงตลอดในสภาพธรรม อกุศลธรรม

ก็ไม่สามารถที่จะครอบงำได้ และจะมีการประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมเป็นขั้น ๆ ตามลำดับ จนถึงการรู้แจ้งอริยสัจธรรม

แต่ก็เพราะสติที่อบรม จึงทำให้รู้ว่า วันหนึ่ง ๆ ความหลงลืมสติมากแค่ไหน เทียบจำนวนของอกุศลจิตกับกุศลจิต ก็เป็นจำนวนที่เทียบกันไม่ได้เลย เพราะว่าทางฝ่ายอกุศลจิตย่อมมากกว่า

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนคิดว่าท่านไม่มีกิเลสมากเท่าไร เพราะท่านไม่ได้ทำอกุศลกรรมอะไร แต่เดี๋ยวนี้เมื่อได้ฟังเรื่องแนวทางเจริญวิปัสสนา และเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานบ้างแล้ว แม้แต่นั่งเฉย ๆ ก็เห็นอกุศลจิตมากมายเหลือเกิน เกิดได้ ตริ่กไป คิดไปในทางที่เป็นอกุศลกับบุคคลนั้น บุคคลนี้ เป็นชีวิตประจำวัน ใช่มั้ย สำหรับทุกท่าน ซึ่งถ้าไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน จะไม่ทราบเลยว่า แม้ขณะที่นั่งเฉย ๆ เท่านั้น อกุศลจิตก็มากมาย แต่เมื่อเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน สติจึงเกิดระลึกรู้ตามความเป็นจริงว่า ขณะนั้นเป็นอกุศลจิตอย่างมากมาย

นี่คือคุณ นี่คือประโยชน์ของสติที่ทำให้รู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง แม้ขณะที่นั่งเฉย ๆ ซึ่งแต่ก่อนนี้นั่งเฉย ๆ ก็เฉย ๆ จริง ๆ คือไม่รู้อะไร แต่เวลาที่นั่งเฉย ๆ และสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็รู้ว่า เป็นอกุศลธรรมมากมายเหลือเกิน เป็นความจริงสำหรับทุกท่านหรือเปล่า

สำหรับพระอริยเจ้าผู้มั่นคงในศีล ๕ ผู้งดเว้นการดื่มสุราเมรัย และเสพของมีนเมา ใน **อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต คิหิสูตร ข้อ ๑๗๙** พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระสารีบุตร บรรดาท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีและพระอริยสาวกทั้งหลาย เมื่อเวลาที่ท่านอนาถปิณฑิกคฤหบดีแวดล้อมด้วยอุบาสก ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นนั้นพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน พระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในศีลสิกขาบท ๕ ประการนี้

และพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บัณฑิตเห็นภัยในนรกแล้ว พึงเว้นบาปเสีย สมาทานอริยธรรมแล้ว พึงเว้นบาปเสีย ไม่พึงเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ในเมื่อความพยายามมีอยู่ ไม่พึงกล่าวคำเท็จทั้งที่รู้ ไม่พึงแตะต้องของที่เจ้าของไม่ให้ ยินดีด้วยภริยาของตน ไม่พึงยินดีภริยาผู้อื่น และไม่พึงดื่มสุราเมรัยเครื่องยังจิตให้หลงไหล พึงระลึกถึงพระสัมพุทธเจ้าเสมอ และพึงตรึกถึงพระธรรมเสมอ พึงอบรมจิตให้ปราศจากพยาบาท อันเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เทวโลก ทักขินาทานที่ผู้ต้องการบุญ แสวงหาบุญให้แล้ว ในสัตว์นรกก่อนในเมื่อไทยธรรมเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นทักขินามีผลไพบูลย์

ดูกร สารีบุตร เราจักบอกสัตว์นรกให้ จงฟังคำของเรา ในบรรดาโคดำ ขาว แดง หมอก พร้อย หม่น หรือแดงอ่อน ชนิดใดชนิดหนึ่ง โคที่ฝึกแล้วย่อมเกิดเป็นโค หัวหน้าหมู่ใด หัวหน้าหมู่ตัวนั้น เป็นโคที่นำธุระไปได้ สมบูรณ์ด้วยกำลัง เดินได้ เรียบร้อยและเร็ว คนทั้งหลายย่อมเทียมโคตัวนั้นในการขนภาระ ไม่คำนึงถึงสีของมัน ฉนั้นใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉนั้นเหมือนกัน

ในชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร จัณฑาล และปุกกุสะ บรรดามนุษย์เหล่านั้นทุก ๆ ชาติ คนผู้ที่ฝึกแล้ว ย่อมเกิดเป็นผู้มีวัตรดี ตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล กล่าวคำสัตย์ มีใจประกอบด้วยหิริ ละชาติ และมรณะได้แล้ว อยู่จบพรหมจรรย์ ปลงภาระลงแล้ว ไม่ประกอบด้วยกิเลส ได้ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง ดับแล้วเพราะไม่ถือมั่น ก็ทักขินาที่บำเพ็ญในผู้นั้น ผู้ปราศจากความกำหนัด เป็นบุญเขต ย่อมมีผลไพบูลย์ ส่วนคนพาลผู้ไม่รู้แจ้ง มีปัญญาทึบ ไม่ได้สดับ ย่อมให้ทานในภายนอก ไม่คบหาสัตว์นรก ส่วนชนเหล่าใด ย่อมคบหาสัตว์นรกผู้มีปัญญาดี ได้รับยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ ชนเหล่านั้นตั้งศรัทธาไว้ในพระสุคตเป็นเค้ามูลแล้ว ย่อมไปสู่เทวโลก หรือพึงเกิดในตระกูลสูงในโลกนี้ ชนเหล่านั้นเป็นบัณฑิต ย่อมบรรลุนิพพานโดยลำดับ ฯ

จบ สูตรที่ ๙

จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม แม้แก่ท่านพระสารีบุตร ทรงแสดงธรรมหลายประการเกี่ยวเนื่องกันไป เพราะว่าเป็นชีวิตปกติประจำวัน ซึ่งเป็น

ปัจจัยที่จะต้องเกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา มีการสะสมปรุงแต่งของสภาพธรรมที่เป็นอุปนิสัย พร้อมทั้งการประสบกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะในปัจจุบันอยู่เรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้น การฟังธรรม เมื่อได้ฟังแล้ว ตรึกตรอง พิจารณาถึงคุณค่าของพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยประการทั้งปวง เพื่อเกื้อกูลแก่การขัดเกลา เพื่อที่จะให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญขึ้น ละคลายอกุศลธรรมทั้งหลายลง เป็นการเกื้อกูลแก่สติที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม และละการยึดมั่นในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งแล้วแต่ว่าจะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏด้วยปัญญาชั้นใด ถ้ายังไม่ใช้ปัญญาที่ประจักษ์ในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม เป็นนามรูป ปริเฉทญาณ การระลึกถึง และละคลาย ก็เป็นการเกื้อกูลให้กุศลจิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บ่อย ๆ แต่พร้อมกันนั้น สติก็ต้องระลึก สำเนียง ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เป็นการเพิ่มพูนปัญญาที่จะให้รู้จริง ประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงด้วย แต่อย่าพอใจเพียงขั้นระลึก ขัดเกลา และละคลายไปนิดหน่อย โดยไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏเพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าโดยลักษณะนั้น ก็ไม่สามารถที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้

สำหรับเรื่องของข้อประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นปฏิปทาของคฤหัสถ์ผู้ประพฤติธรรม ที่ควรเว้นการเสพสุราและสิ่งมีเมาที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ธรรมิกอุบาสก พร้อมด้วยอุบาสก ๕๐๐ ผู้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ พระวิหารเชตวันนั้น ใน **ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ธรรมิกสูตรที่ ๑๔** พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

... สวากผู้เป็นคฤหัสถ์ไม่พึงดื่มน้ำเมา พึงชอบใจธรรมนี้ ไม่พึงใช้ให้ผู้อื่นดื่ม ไม่พึงอนุญาตให้ผู้อื่นดื่ม เพราะทราบชัดการดื่มน้ำเมานั้นว่า มีความบ้าเป็นที่สุด คนพาลทั้งหลายย่อมกระทำบาปเอง และใช้คนอื่นผู้ประมาทแล้วให้กระทำบาป เพราะความเมานั้นเอง สวากพึงเว้นความเป็นบ้า ความหลงที่คนพาลใคร่แล้ว อันเป็นบ่อเกิดแห่งบาปนี้ ...

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษขั้นที่เป็นอันตรายที่สุด คือ การดื่มน้ำเมานั้น มีความบ้าเป็นที่สุด เพราะฉะนั้น ที่จะเว้นความเป็นบ้าหรือความหลงได้ ก็ควรที่จะ

สะสมอุปนิสัยการงดเว้นการดื่มสุราเมรัยและของมีนเมา ท่านผู้ฟังที่สะสมอุปนิสัยนี้แล้ว จะสังเกตได้ว่า ท่านงดเว้นได้ไม่ยาก แต่สำหรับท่านที่ยังไม่ได้สะสมจนเป็นอุปนิสัยที่มีกำลัง จะเห็นได้ว่า ละยากจริง ๆ ต้องค่อย ๆ สะสมการงดเว้น การละเว้นต่อไปอีก เพื่อที่จะได้ปฏิบัติตามพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สาวกผู้เป็นคฤหัสถ์ ไม่พึงดื่มน้ำเมา พึงชอบใจธรรมนี้ ไม่พึงใช้ให้ผู้อื่นดื่ม ไม่พึงอนุญาตให้ผู้อื่นดื่ม เพราะทราบชัดการดื่มน้ำเมานั้นว่า มีความบาปเป็นที่สุด คนพาลทั้งหลายย่อมกระทำความบาปเอง และใช้คนอื่นผู้ประมาทแล้วให้กระทำความบาป เพราะความเมานั้นเอง สาวกพึงเว้นความเป็นบ้า ความหลงที่คนพาลใคร่แล้ว อันเป็นบ่อเกิดแห่งบาปนี้ ...

สำหรับท่านที่ยังเว้นไม่ได้ในปัจจุบันชาตินี้ ก็ควรที่จะเพียรสะสมโดยการรักษาอุโบสถศีลด้วย เพื่อที่จะได้เกื้อกูลให้สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงความเป็นพระอริยะที่งดเว้นการเสพสุราของมีนเมาเป็นสมุจเฉทได้

ถ. การเจริญสติปัฏฐาน ๔ เราควรเจริญพร้อม ๆ กัน หรือควรจะเจริญทีละอย่าง

ส. ข้อสำคัญ คือ เจริญอย่างไร พุทได้ ว่าเจริญสติปัฏฐาน แต่คำถามก็น่าสงสัยที่ถามว่า จะเจริญทีละอย่างหรือว่าพร้อม ๆ กันไป ซึ่งถ้าเข้าใจวิธีเจริญจริง ๆ พร้อม ๆ กันไปนั้น ทำอย่างไร

เรื่องของสติปัฏฐานเป็นเรื่องที่ฟัง ศึกษา และเข้าใจว่า สติเป็นอนัตตา เป็นสภาพธรรมที่อาศัยการฟังในเรื่องของอริยมรรคมีองค์ ๘ หรือในเรื่องของสติปัฏฐาน จนกระทั่งมีความเข้าใจดี เป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นได้ และเวลาที่สติเกิดขึ้น คือ ไม่ที่กำลังอยู่ ณ สถานที่ใดก็ตาม ในขณะที่กำลังเห็น สติจะเกิดก็ได้ กำลังกระทบสัมผัสสิ่งหนึ่งสิ่งใด สติจะเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏก็ได้ นี่คือการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ถ. ความเข้าใจของผมยังไม่สามารถอธิบายออกมาได้ หมายความว่าเกิดขึ้นในช่วงขณะนั้น และพยายามหาทางที่จะทำให้แจ้งในขณะนั้นเท่านั้นเอง ไม่สามารถจะอธิบายออกมาได้ เพราะไม่มีความชำนาญ

ส. เพราะฉะนั้น ก็ไม่น่าสงสัยว่า จะพร้อมหรือไม่พร้อมอย่างไร แล้วแต่สติที่จะเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใด แต่อย่ามีตัวตนที่ไปเฝ้าสงสัยต่อไปว่า จะทำอย่างไรให้แจ่มแจ้ง ไม่ใช่เรื่องของความเป็นตัวตนที่จะรู้ธรรมแจ่มแจ้ง แต่เป็นเรื่องของการอบรมปัญญา โดยสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจนกว่าจะแจ่มแจ้ง

ไม่ใช่สติระลึกรู้คนเดียว ทำอย่างไรจึงจะแจ่มแจ้ง กลายเป็นมีตัวตนที่จะรับทำความเข้าใจให้เกิดขึ้น ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ต้องเป็นปัญญาที่เกิดพร้อมสติที่สังเกตสำเนียง แยก รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จนกว่าจะเป็นปัญญาที่สมบูรณ์และแจ่มแจ้งจริง ๆ แต่ไม่ใช่สติระลึกรู้คนเดียว ก็มีตัวตนที่ไปพยายามจะทำให้แจ่มแจ้งในขณะนั้นทันที

ถ. ผมมีความข้องใจว่า ให้มีสติระลึกถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ คำว่าสภาพของธรรมนี้หมายความว่าอย่างไร

ส. สภาพธรรม คือ สิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้จริง ๆ อย่างทางตาที่กำลังปรากฏเห็น เป็นของจริง กำลังเห็นจริง ๆ ในขณะนี้ เป็นสภาพธรรมที่สติควรระลึกถึง กำลังได้ยินเป็นของจริง เป็นสภาพธรรมที่สติควรระลึกถึง เพราะเหตุว่ามีลักษณะปรากฏจริง ๆ ให้รู้ได้

ถ. ชีวิตประจำวันของคนเรานี่ ที่เรามีการเห็น หรือมีการสนทนาปราศรัยกัน เราก็อาศัยหูเป็นเครื่องรับฟัง และที่เรารู้เรื่องราวกันนี้ ก็หมายถึงว่า เรามีสติอยู่แล้วใช่ไหม

ส. ไม่ใช่สติ มีการเห็น จริง แต่ไม่รู้ว่าที่กำลังเห็นนี้ไม่ใช่ตัวตน กำลังพูด กำลังคุยกันจริง รู้เรื่อง เข้าใจเรื่องที่กำลังพูดคุยกันจริง แต่ไม่รู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงนามธรรม เป็นสภาพรู้เรื่อง เป็นสภาพได้ยินเสียง เป็นสภาพเห็นสีสัณ-
วัณณะต่าง ๆ เป็นนามธรรมเป็นรูปธรรมต่างชนิดกัน ซึ่งเกิดขึ้นปรากฏเพราะเหตุปัจจัย

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เพียงเห็นธรรมดาก็จะเป็นสติปัฏฐาน ถ้าอย่างนั้นไม่ต้องมีการอบรมอะไร ถ้าเป็นสติปัฏฐานอยู่แล้ว

ถ. ถ้าอย่างนั้น เราต้องมีการกำหนดลงไปในใจว่า ขณะที่เห็นนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล อย่างนั้นใช่ไหม หรือว่าจะให้ทำอย่างไร ไม่อย่างนั้นแล้วก็คงไม่หนีไปจากชีวิตประจำวัน สิ่งที่เราเห็น สิ่งที่ได้ยิน ก็คงเป็นอยู่อย่างนั้น

คำว่า สติ ถ้าเราพูดคุยกันโดยไม่อาศัยสติ ผมคิดว่า ไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ว่าใครกำลังพูดอะไรกับเรา และเราก็ไม่รู้ว่าอะไรกับใคร ก็เราไม่มีสติ การพูดของเรา การกระทำของเรา อาจจะไปเบียดเบียนคนอื่น ก้าวร้าวคนอื่นก็ได้ แต่ที่เราไม่ทำอย่างนั้นก็ด้วยอาศัยสติ อย่างนี้เรียกว่า สติ หรือเปล่า

ส. พูดคุยรู้เรื่อง ไม่ใช่กุศลก็ได้ คุยกันเรื่องอะไรก็ได้ กำลังดูหนังเพลินๆ อย่างนี้ เป็นเรื่องสนุกสนาน ก็รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในหนังเรื่องนั้นบ้าง แต่ไม่ใช่สติ เพราะว่าสติจะต้องเป็นโสภณธรรม เป็นธรรมฝ่ายดีงาม เป็นกุศลธรรมที่เกิดขึ้น และระลึกในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ

สำหรับผู้ที่ไม่เกิด ตื่นมาก็ทำกิจวัตรประจำวันเหมือนเดิม แต่ว่าสำหรับผู้ที่ไม่เกิด สติเกิด ปกติประจำวันอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น แต่สติเกิดระลึกขึ้นได้ ที่จะรู้ ที่จะสังเกต ที่จะสำเนียงกว่า ที่กำลังเห็นนี้ เห็นอะไร อะไรเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็น เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง ลักษณะจริง ๆ ของสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แม้แต่ตัวที่เคยยึดถือว่าเป็นเรา ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และที่กำลังรู้ในสี่สัณฐานะ ในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา สภาพรู้ไม่ใช่ลักษณะเดียวกับสิ่งที่ปรากฏทางตา ถ้าไม่มีสภาพรู้ที่กำลังเห็นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา สิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ก็ปรากฏไม่ได้ เข้าไปเข้ามาอย่างนี้ให้รู้ความจริงจนได้ ถ้าไม่รู้ลักษณะของนามธรรม ก็ให้ระลึกว่า มีสภาพที่กำลังรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาจึงปรากฏได้ ถ้าไม่มีสภาพรู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาแล้ว สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้จะไม่ปรากฏ

นี่คือการระลึก และภายหลังจะไม่ใช่เพียงการคิด เพราะว่ามีลักษณะที่กำลังเห็น กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ และก็มีสีสังขารณะที่กำลังปรากฏทางตาจริง ๆ ด้วย ซึ่งลักษณะของสภาพธรรมทั้ง ๒ อย่างนี้ ไม่ใช่อย่างเดียวกัน นี่คือการอบรมด้วยการระลึกได้ สติ หมายความว่าถึงขณะที่ระลึกรู้ในสภาพธรรมที่ปรากฏ

๔๙๒

ณ. ผมยังไม่ค่อยจะเข้าใจ สมมติว่า อย่างเรา ก็ยังยึดถืออยู่ว่า เป็นเรา เป็นเขา เป็นสัตว์ เป็นบุคคลอยู่ จะเห็นครั้งใด ได้ยินครั้งใด ก็คือเราได้ยินเสมอ ที่จะให้เป็นสภาพของธรรม รู้สึกรู้ว่า จะเป็นไปได้ยาก คือไม่ว่าอะไร เราต้องมีวิธีการที่จะตัด ถ้าเราจะตัดให้มีสติระลึกได้ว่า สิ่งที่ได้ยิน ได้เห็นนั้น เป็นเพียงสภาพของธรรมเท่านั้นเอง อย่างนี้จะมีอะไรเป็นข้อกำหนดนี้ในใจได้บ้าง ที่จะให้พ้นจากความรู้สึกว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล หรือเป็นเราที่ได้ยิน หรือเป็นเราที่เห็น จะมีการมนสิการอย่างไร เพื่อที่จะให้มีความเห็นว่า การเห็น การได้ยินนั้น ไม่ใช่เรา หรือไม่ใช่สัตว์บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพธรรมเท่านั้น

ส. คือ ขณะนี้ระลึก เป็นเพียงสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาจริง ๆ ซึ่งไม่ปรากฏทางหู ไม่ปรากฏทางจมูก เริ่มระลึกอย่างนี้ คราวหลังก็จะทราบว่า ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตานี้เป็นอย่างไรจริง ๆ เท่านั้น หาเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ไม่ แต่ถ้าไม่ระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ความเป็นตัวตนก็มีทุกครั้งที่เห็น ความเป็นโต๊ะ เป็นเก้าอี้ เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นทุกครั้งที่สติไม่เกิดระลึกอย่างนี้

และการที่จะรู้แจ้งจริง ๆ ว่า สภาพธรรมที่ปรากฏเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏ ก็ไม่ใช่เพียงทวารเดียวหรืออย่างเดียว แต่สติจะต้องระลึกไว้ ไม่ว่าจะตา หู จมูก ลิ้น กาย เพื่อที่จะให้รู้จริง ๆ ว่า ลักษณะของสภาพรู้แต่ละทาง เป็นเพียงแต่ลักษณะของสภาพรู้จริง ๆ ซึ่งรู้แต่ละทาง ส่วนลักษณะของสิ่งที่ปรากฏจริง ๆ ก็เป็นเพียงลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏแต่ละทางเท่านั้น

อย่างเช่น เสียง เป็นสิ่งที่กำลังปรากฏอยู่ในขณะนี้ ต่างกับสีอันวิภังค์ที่ปรากฏ ไม่ต้องใช้คำว่า เสียง ไม่ต้องใช้คำว่า สี แต่ลักษณะที่กำลังปรากฏนั้นต่างสภาพกันจริง ๆ และทางตาหรือทางหูก็ตามที่มีลักษณะต่าง ๆ ปรากฏ ก็จะต้องมีสภาพรู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏด้วย

เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมนาน ถ้าศึกษาประวัติของพระอริยสาวก จะเห็นได้ว่า ท่านอบรมกันนับชาติไม่ถ้วน ไม่ว่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พระองค์จะปรินิพพานไป ถ้าการอบรมปัญญาของท่านยังไม่บริบูรณ์ ยังไม่สมบูรณ์ ก็จะไม่รู้แจ้งว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ทางตา เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏแล้วดับไปจริง ๆ หรือสภาพที่กำลังรู้ในสี่สัณว์ณะ คือ กำลังเห็นสี่สัณว์ณะต่าง ๆ เหล่านี้ ก็เป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่ง ต่างจากสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ซึ่งปรากฏเกิดขึ้นและดับไปจริง ๆ ด้วย แต่ละทวาร แต่ละทาง ต้องมีการอบรมจนกว่าจะประจักษ์แจ้งอย่างนี้ได้

อย่าคิดถึงเฉพาะชาตินี้ชาติเดียว โดยหวังว่า ชาตินี้ท่านจะประจักษ์สภาพธรรมรู้แจ้งแทงตลอดเป็นพระอริยเจ้า ดังเช่น วิสาขามิคารมารดาที่ดี หรือท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีที่ดี หรือท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ซึ่งท่านนำชาติสุดท้ายของพระอริยสาวกมาเปรียบเทียบกับที่ท่านพยายามจะประจักษ์สภาพธรรมเพียงในชาตินี้ชาติเดียว แต่ว่าการอบรมนั้นต้องมากกว่านี้

ถ. ผมเรียนถามว่า เราควรจะทำใจอย่างไร ระลึกอย่างไร ในสิ่งที่เราได้เห็นอยู่ หรือว่าเราไม่มีทางทำใจอย่างไรได้ แต่เราก็จะต้องรู้ในเรื่องของปริยัติว่า สิ่งที่เราเห็นนั้น ก็สักแต่ได้เห็น คือ ไม่ใช่เราที่เห็น หรือไม่ใช่เราเห็นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล แต่เป็นธรรมเท่านั้น ที่เราเห็นนี้ เห็นรูป คือ รูปก็เป็นธรรม เสียงก็เป็นธรรม

การที่เราจะเบนความรู้สึกของเราให้พ้นไปจากการเห็น การได้ยินอย่างธรรมดา เราไม่ได้กำหนดนึกอะไรไว้บ้างเลยในขณะที่เราเจริญสติว่า สิ่งที่เราเห็นนั้นก็สักแต่ได้เห็น หรือว่าสิ่งที่ได้ยินนั้นก็สักแต่ได้ยิน เราไม่เอาใจใส่อะไรทั้งหมด ไม่ว่าจะเห็นอะไรก็คล้าย ๆ กับว่า สักแต่ได้เห็นไปอย่างนั้นเอง สักแต่ว่าได้ยินไปอย่างนั้นเอง ซึ่งการกระทำอย่างนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เราหลงในรูป ไม่ให้หลงในเสียงอย่างนั้น หรือว่าเรามีความมุ่งหมายอื่นอย่างไร

สุ. ไม่ใช่ให้เบนไปจากสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อย่าเบนไป กำลังเห็นอย่างนี้ ปกติธรรมดาอย่างนี้ ระลึก และค่อย ๆ รู้ขึ้นได้ไหม อย่าเพิ่งรู้ทันทีว่า เป็นแต่

เพียงสภาพรู้ที่กำลังเห็น หรือว่าเป็นแต่เพียงสีสน်วณณะที่ปรากฏ ถ้าทันทีอย่างนี้เป็นขั้นนึกเท่านั้นเอง ไม่ใช่ขั้นที่สำเนียง สังกต จนประจักษ์จริง ๆ ว่า สภาพรู้เป็นอย่างไร ไม่ใช่ตัวตนอย่างไร และสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ก็เป็นแต่เพียงรูปธรรมที่ปรากฏเท่านั้น เพราะว่าเมื่อเห็นแล้ว เกิดความพอใจ ไม่พอใจ สภาพที่พอใจ ไม่พอใจ ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่สีสน်วณณะ เป็นลักษณะของสภาพธรรมอื่นที่เกิดสืบต่ออย่างรวดเร็ว เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งสติจะต้องระลึกรู้ทันทีที่เกิดพอใจหรือไม่พอใจ อย่างเบนไปที่อื่น ต้องระลึกรู้ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกตินี้เอง

ถ. หมายถึงว่า ขณะที่ตาเห็นรูป คือ ตาเป็นสภาพธรรมที่รับเท่านั้นเอง ไม่มีความรู้ ส่วนรู้นั้นเป็นสภาพของจิตใจ เมื่อตาเห็นรูปแล้ว ใจก็จะต้องรู้ จะต้องเข้าไปถึงบัญญัติทุกครั้งว่า นี่เป็นอะไร ถ้าหากว่าเราจะมีวิธีการที่จะไม่ให้ใจของเราคิดว่ามันเป็นอย่างนั้น แต่ให้เรานึกว่า นี่เป็นสภาพของรูป หรือธรรมเท่านั้นเอง อย่างนี้เราจะทำใจอย่างไร หรือว่าจะปล่อยให้เห็นอยู่อย่างนี้ เห็นก็ครั้งก็ไม่พ้นไปจากสัตว์ ไม่พ้นไปจากได้ะ แก้อ้อ หรือว่าได้ยินเสียง ก็คงจะเช่นเดียวกัน

ผมอยากจะเรียนถามว่า จะมีวิธีการอะไรสักอย่างหนึ่งไหม ที่เราอาจจะเรียกว่าอะไรดี คือ คล้าย ๆ กับว่า เราจะสนใจของเราเสียใหม่ว่า อย่าไปหลงผิดนะ อะไรอย่างนี้ จะต้องมีการใหม่ ๆ ที่เห็นนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล คือ นึกว่าที่เห็นนี้ก็สักแต่ว่าเห็น หรือว่าอย่างไร ผมยังข้องใจ

ส. ถ้าจะสอน ขณะที่กำลังสอนนี้ ก็ยังคงเป็นเราสนใจเราเองใช่ไหม

ถ. ใช่

ส. เพราะฉะนั้น จะเอาเราตัวนี้ออกได้อย่างไร ถ้ายังเป็นเราที่สนใจเราเอง ก็พรวดแต่สอนไป ก็ยังคงเป็นเราที่สนใจเราเอง แต่การที่จะรู้ว่า ไม่มีเราตลอดวัน ตลอดคืน ตลอดชาติ ตลอดสังสารวัฏ คือ รู้ว่ามีแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรม และนี่ไม่ใช่ปริยัติ แต่สภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ เป็นอย่างนั้น เมื่อปัญญายังไม่ได้อบรม จะเป็นความรู้ชัดอย่างขั้นที่แทงตลอดแล้วไม่ได้

ท่านผู้ฟังกล่าวว่า ถ้าไม่มีกลวิธีใด ก็จะต้องเห็นเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนอยู่เรื่อย ๆ กำลังได้ยินก็เหมือนกัน ทางทวารอื่นก็เหมือนกัน แต่อย่าลืมว่า สภาพธรรมที่ปรากฏนี้ต่างกัน ไม่เหมือนกัน กำลังเห็น กับขณะที่กำลังพอใจ ตื่นเต้น หรือว่าตกใจ สภาพที่ตื่นเต้น หรือว่าตกใจ กับกำลังเห็น เป็นลักษณะอาการเดียวกันหรือเปล่า

ถ. ที่กำลังเห็น กับกำลังตื่นเต้นตกใจ ผมคิดว่า คงคนละขณะ แต่อาศัยเหตุของการเห็น จึงทำให้เกิดการตื่นเต้นและตกใจ

ส. เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น ก่อนที่จะไปถึงว่า มีปัจจัยต่างกัน สำหรับปัญญาขั้นแรก สติจะต้องระลึกไว้ในลักษณะของสภาพธรรมต่าง ๆ ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมลักษณะต่าง ๆ กันเท่านั้น กำลังตกใจ ไม่ใช่เรา เป็นลักษณะอาการของสภาพธรรมลักษณะหนึ่งเท่านั้นเอง เช่นเดียวกับกำลังเห็น ถ้ากำลังตกใจไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียงลักษณะสภาพอาการของธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้น ทำไมกำลังเห็นจะเป็นเราก็คงเป็นแต่เพียงสภาพลักษณะของธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้น เช่นเดียวกับกำลังตกใจ

ถ. ในสำนักของปุกุซน ซึ่งเรานี้สั่งสมสันดานมาไม่น้อย ถ้าพูดตามหลักพระพุทธศาสนา เราเคยเกิดมาแล้ว เราเกิดมาทุกชาติก็มีความเข้าใจอย่างนี้ว่า เรา ลูกเรา เมียเรา ของ ๆ เรา การเห็นก็เราเห็น เพราะเหตุนี้เองที่เราทะเลาะวิวาทกัน หรือว่าไม่พอใจกัน ก็เพราะคำว่า เรา

การที่จะเอาเราออก เราควรจะมีธรรม หรือว่าจะมีปัญญาอะไรสักอย่างหนึ่งที่จะเข้ามาแทนคำว่า เรา เพราะฉะนั้น จะมีวิธีการอะไรสักอย่างหนึ่งที่จะเอาเราออกได้บ้างไหม และที่เพียงแต่กำหนดรู้ว่า เป็นสภาพของธรรม ๆ ผมก็ยังไม่ค่อยมีความเข้าใจว่า จะทำอย่างไรจึงจะให้อย่างนั้น เพราะว่าพอรู้ที่ไร ก็ไปรู้เรื่องบัญญัติทุกทีที่ผมถามนี้ เพื่อที่จะได้นำไปปฏิบัติ และถ้าหากผู้ฟังท่านอื่นยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องนี้ หรือว่ายังไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ ก็จะได้มีความเข้าใจ ผมคิดว่าน่าจะมีประโยชน์

ส. ก็คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ฟังมากที่สุด เพราะว่าปัญหานี้ที่ได้รับฟังบ่อย ๆ ข้อสำคัญคือ ต้องมีการอบรมเจริญปัญญา นี่เป็นของที่แน่นอนที่สุด ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่รู้แจ้ง ตรงกันข้ามกับอวิชชา ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ไม่รู้สภาพ

ความจริงของสิ่งที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ลักษณะของปัญญากับลักษณะของอวิชชานี้ ต้องต่างกันแน่นอน อวิชชาเป็นพื้นอยู่ในจิต แต่ว่าปัญญาจะต้องอบรมสะสมให้เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย มีใครสามารถที่จะบังคับให้ปัญญาเกิดได้มาก ๆ ตามความต้องการไหมว่า พอเห็นก็ให้มีกลวิธีที่จะให้ละความยึดถือว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ไม่มีใช่ไหม

ธ. ใช่

ส. ต้องอบรมเจริญตั้งแต่เบื้องต้น คือ ความเข้าใจในลักษณะของสติ ถ้ายังไม่เข้าใจลักษณะของสติ อบรมเจริญสติปฏิฐานไม่ได้แน่นอน เพราะฉะนั้น เรื่องของการที่จะไปรู้ลักษณะของสภาพธรรมว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ต้องอาศัยปัจจัย คือ สติซึ่งเริ่มที่จะเกิด ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ที่กำลังปรากฏด้วย

เย็นเฉย ๆ สติไม่เกิด ก็ไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะนั้นว่า เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล เพราะสติไม่เกิด จึงไม่รู้ แต่เวลาที่สติเกิด อกุศลธรรมก็ปรากฏ ลักษณะของอกุศลธรรม กุศลธรรมก็ปรากฏลักษณะของกุศลธรรม นั่นเป็นการที่จะศึกษา สำเนียง รู้ลักษณะของสภาพจิตที่ต่างกัน ซึ่งจะต้องสามารถระลึกรู้ลักษณะของปรมาัตถธรรม คือ สภาพธรรมที่มีจริง ๆ

ความคิดนึกที่ปรากฏเป็นเรื่องเป็นราวต่าง ๆ นั้น ถ้าจิตไม่เกิดขึ้นรู้เรื่องนั้น เรื่องนั้นจะมีได้ไหม เรื่องต่าง ๆ จะไม่มีเลยในโลกนี้ถ้าจิตไม่เกิดขึ้นรู้เรื่องนั้น เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นในขั้นของการฟัง จะต้องรู้ความจริงว่า ขณะคิดนึกจะต้องรู้ความจริงอะไร ไม่ใช่ไปรู้ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และก็นั่งคิดไปว่า ไม่ใช่ตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ แต่ขณะนั้นยังไม่ได้รู้ว่า ที่ความคิดอย่างนั้นมิได้ก็เพราะจิตกำลังรู้ กำลังคิด กำลังตรึก เป็นคำ เป็นเรื่องอย่างนั้นต่างหาก เรื่องอย่างนั้นจึงปรากฏในลักษณะนั้นได้ เพราะมีสภาพที่รู้ในเรื่องนั้น กำลังรู้เรื่องนั้นอยู่

นี่คือการอบรมเจริญปัญญาให้รู้ว่ แม้ความคิดนึกก็ไม่ใช่ตัวตน ที่กำลังฟังรู้เรื่องในขณะนี้ ก็เป็นแต่เพียงสภาพรู้คำ รู้เรื่อง ไม่ใช่ตัวตน รู้เรื่องแล้ว หหมดแล้ว

ต่างกับการเห็น ต่างกับการได้ยิน เป็นเรื่องปกติที่จะต้องค่อย ๆ อบรมเจริญปัญญา ด้วยสติที่ระลึกว่า ขณะนี้จะไรกำลังเป็นของจริง ทางตาอะไรเป็นของจริง เมื่อจริง ก็ระลึกจะได้รู้ ทางจมูกมีของจริงกำลังปรากฏไหม ทางลิ้นกำลังรับประทานอาหาร มีของจริงกำลังปรากฏไหม ไม่ใช่ว่าเบนไป เลี่ยงไปทำอย่างอื่น แต่ระลึกรู้ตรงลักษณะ ของสิ่งที่กำลังปรากฏแต่ละอย่าง แต่ละทางจริง ๆ

ถ. ถ้าอย่างนั้น คงจะต้องทำใจว่า หรือกำหนดว่า เห็น ก็ให้รู้ที่กำลังเห็น ได้ยิน ก็ให้รู้ที่กำลังได้ยิน โทสะเกิด ก็รู้ว่าโทสะเกิด หรือจะต้องรู้ว่า จิตกำลังเป็น โทสะ จิตกำลังเห็น จิตกำลังได้ยิน เพราะว่าความเห็น การได้ยิน หรือการนึกคิดต่าง ๆ ก็อาศัยจิตทั้งนั้น และจิตนี้ก็เป็นสภาพธรรม เพราะฉะนั้น เราจะต้องมีคำว่า จิต คือ ต้องรู้ว่า ที่ได้ยินนี้จิต ที่ได้เห็นนี้จิต ที่นึกคิดนี้ก็จิต เราจะต้องทำอย่างนี้ด้วยไหม

ส. ถ้าเป็นเราที่จะต้องทำอย่างนี้ไหม ก็ยังคงเป็นเราอยู่นั่นเองที่จะทำ และจะเอาตัวเราที่ทำออกได้อย่างไร นี่เป็นปัญหาที่ยากที่สุด คือ ตัวเราที่จะทำ จิตอย่างนี้ จะกำหนดอย่างนี้ จะเอาตัวเรานี้ออกได้อย่างไร

แต่ถ้าเป็นสติเกิด ก็ระลึกได้ ขณะนี้สติเกิด ระลึกที่กาย ที่อ่อน ที่แข็ง ระลึก ได้ แทนที่จะคิดไปในเรื่องที่ไม่ใช่สติปัฏฐาน และเพราะอาศัยการฟังสติปัฏฐาน จึง ระลึกที่อ่อน ที่แข็งที่กำลังปรากฏ รู้ตรงอ่อน ตรงแข็ง รู้เฉพาะตรงนั้นได้ไหม ถ้ารู้ได้ก็ เป็นของจริง ซึ่งของจริงทั้งหมดเป็นสัจธรรม และสำหรับผู้รู้แจ้งแทงตลอดก็เป็น อริยสัจธรรม

ถ. ถ้าอย่างนั้น คงจะต้องเอาสติไปกำหนดในขณะที่ร่างกายสัมผัสเย็น ร้อน อ่อน แข็ง อย่างนั้นใช่ไหม

ส. ข้อสำคัญอย่าลืมว่า จะเอาความเป็นตัวตนที่จะเอาสติไปรู้เย็น ร้อน อ่อน แข็งออกได้อย่างไร ตัวตนกำลังอยู่ที่ เราจะเอาสติไปรู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง

ถ. ในขั้นของการศึกษา หรือในขั้นการวิจัย หรือในขั้นที่เราได้ตอบกันนี้ ถ้าไม่ใช่คำว่า เรา ผมก็ไม่ทราบว่าจะเข้าใจกันได้อย่างไร ตอนนี้เราต้องอาศัยบัญญัติ ก่อน ถ้าไม่อาศัยบัญญัติ เราก็พูดปรมาัตถ์ไม่ได้ ผมก็เลยต้องมีคำว่า เรา แต่ว่าเวลา

กำหนดจริง ๆ ต้องการจะเอาเราออก ถ้าจะเอาเราออก จะต้องทำอะไรสักอย่างหนึ่งเข้าไปแทน อาจจะมีเรียกว่าปัญญาได้ไหมที่เข้าไปแทน เมื่อเข้าไปแทน ก็อาจจะถอนเราออกไปได้ แต่การที่จะรู้สภาพธรรมว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ผมคิดว่า คงจะอีกขั้นหนึ่ง แต่จะเอาขั้นที่ว่า เราจะทำอย่างไรให้ถูกเท่านั้น เพื่อที่จะให้ญาณหรือปัญญาเกิดขึ้น คือ ในขั้นแรกถ้ามีความเข้าใจแล้ว ทำได้ถูกแล้ว ส่วนเราจะได้ประสบการณ์ธรรมจริงอย่างไร หรือไม่ได้ประสบก็แล้วแต่ แต่ผมคิดว่า เรื่องการทำให้ถูกต้องเป็นเรื่องสำคัญมาก อย่างนี้ใช่ไหม

ส. การที่จะเป็นเราเอาสติไปรู้ที่เย็น ร้อน อ่อน แข็ง กับการที่จะรู้จริง ๆ ว่า สติเป็นอนัตตาอาศัยปัจจัยจึงเกิดขึ้น โดยที่ไม่ต้องมีเราเอาสติไปไว้ตรงนั้นตรงนี้ ลองไตร่ตรองพิจารณาเทียบเคียงว่า อันไหนจะเป็นปัญญาที่แท้จริง ที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นเราออกไปได้ ด้วยการที่รู้จริง ๆ ว่า สติเกิด ขณะนี้กำลังระลึกทางกายที่กำลังอ่อน กำลังแข็ง ซึ่งการที่จะเพียรอบรมให้รู้อย่างนี้ ตรงกับสภาพความเป็นอนัตตาของธรรมทั้งปวง กับการที่จะมีเราเอาสติไปไว้ตรงนั้น อย่างไหนจะเป็นปัญญาที่ตรงสภาพธรรมว่า สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตาอาศัยเหตุปัจจัยก็เกิดขึ้น ไม่ใช่มีเราที่เอาสติไปไว้ตรงนั้น ตรงนี้ แต่สตินั่นเองเป็นอนัตตา อาศัยการฟังก็เกิด ขณะนี้กำลังระลึกทางกาย หรือว่าทางตา ก็แล้วแต่สติ โดยที่ยังไม่ทันจะมีเราเอาสติไปตั้งเลย สติก็เกิดแล้ว เพราะเป็นอนัตตา

การที่อบรมให้รู้อย่างนี้จริง ๆ จะถ่ายทอดการยึดถือสภาพธรรมทั้งหลาย ไม่เห็นว่าเป็นตัวตนเลย แล้วแต่สติที่จะระลึก ก็ปรากฏเป็นลักษณะสภาพธรรมแต่ละชนิดต่าง ๆ กัน เพราะสติเกิดขึ้นระลึกรู้นั่นเอง เป็นการเอาเราออกไป ตรงตามความเป็นจริงในวันหนึ่ง ได้ไหม

ถ. สติกับเรา ผมคิดว่า เราเอาสติมาเป็นเรา สตินี้เป็นของเรา ซึ่งผมก็ยังไม่เข้าใจว่า สติเกิดขึ้นระลึกรู้ ตัวระลึกรู้กับสติไม่ใช่อันเดียวกัน หรือว่าเป็นอันเดียวกัน สติ แปลว่า ระลึกได้ หรือระลึกรู้ สตินี้มีสภาพรู้หรือเปล่า หรือว่าใจเป็นคนที่

๔๙๓

ถ.(ต่อ) คำว่า สติ เป็นนามธรรมหนึ่ง เป็นเจตสิกธรรม มีสภาพที่ระลึกได้ ระลึกรู้ แต่การที่เราจะระลึกรู้ว่สิ่งนั้นเป็นแต่เพียงธรรมเท่านั้น ผมคิดว่าทำได้ยาก เว้นแต่จะรู้ในขั้นที่เกิดขึ้นเอง คือ ปัญญาจะรู้เอง อย่างนั้นใช่ไหม เราไม่ต้องไปนึกว่า เรารู้ ถ้าเป็นเรารู้ ก็จะเป็นเราอยู่เรื่อย เราได้ยินอยู่เรื่อย รู้อย่างที่อาจารย์ว่าไม่ให้มีเรา หมายความว่า ถ้าจะรู้ ก็รู้ขึ้นเองว่า ไม่ใช่เรา อย่างนั้นใช่ไหม และความรู้ซึ่งเราไม่เคยรู้มาเลยนี้ เมื่อรู้ขึ้น ก็รู้ชัดว่า ไม่ใช่เรา รู้ นี่เป็นภาษาใจ ภาษาธรรม หรือว่าอย่างไร ผมขอคำอธิบาย

ส. ตัวตนนี้เหนียวแน่นเหลือเกิน ยิ่งฟังยิ่งเห็นชัดว่า เหนียวแน่นจริง ๆ ซึ่งตราบติดที่สติระลึกไม่รู้ทั่ว ตัวตนหมดไม่ได้ แม้สติที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นเมื่อยังไม่ระลึกรู้ ก็เป็นเราอีกนั่นแหละที่รู้ เหมือนที่กำลังเห็น ก็เป็นเราอีกนั่นแหละที่เห็น การที่จะละกิเลสต้องเป็นปัญญาที่อบรมรู้ทั่วจริง ๆ ถ้ายังไม่ทั่ว ก็ยังเป็นเราอยู่ตรงนั้น เป็นเราอยู่ตรงนี้ สติก็เป็นเรานั้นเอง ยังคงมีเราอยู่ตลอดเวลา เพราะเหตุว่ระลึกยังไม่ทั่ว

ด้วยเหตุนี้การที่พระผู้มีพระภาคทรงจำแนกชั้น ๕ เป็นรูปชั้น เป็นเวทนาชั้น เป็นสัญญาชั้น เป็นสังขารชั้น เป็นวิญญาณชั้น ก็เพื่อเกื้อกูลให้ผู้อบรมเจริญปัญญาได้ระลึกและรู้ว่ ยังมีเราแฝงอยู่ หรือว่ายึดมั่นเต็มที่อยู่ในชั้นใดบ้าง เช่นความรู้สึก ทรงจำแนกเป็นเวทนาชั้น บางทีเสียใจ บางทีดีใจ บางทีแถมชื่นใจ บางทีปีติ บางทีเป็นสุข โสมนัสปราโมทย์ เราทั้งนั้น ถ้าสติไม่ระลึก ปัญญาไม่รู้จริง ๆ ว่ เป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และที่ระลึกว่เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยไม่ใช่เรา ก็ต้องรู้ในขณะที่สภาพธรรมนั้นกำลังปรากฏ ระลึกรู้ในลักษณะนั้นแล้วก็หมดไป ลักษณะนั้นก็ไม่ใช่ยง เวทนาความรู้สึกเปลี่ยนไปอีกแล้ว เป็นสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย และก็ดับไปจริง ๆ แต่ถ้าเป็นเราที่รู้ เกิดดีใจขึ้นมา ความดีใจนั้นก็ต้องเป็นเราต่อไปอีก เรื่องของเรานี้ทั่วไปหมดในชั้นทั้ง ๕

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นต้องทราบจุดประสงค์ที่ทรงแสดงธรรมโดยละเอียด แม้แต่ที่ทรงแสดงว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ต้องไม่เว้นจริง ๆ แม้สติก็เป็นอนัตตา เป็นสภาพที่ระลึกในสิ่งที่กำลังปรากฏ มิฉะนั้นแล้ว ความเป็นเรา ความเป็นตัวตนจะยึดถือสตินั้นว่าเป็นเรา ความสุขเกิดขึ้น ก็ยึดถือความสุขนั้นว่าเป็นเรา กำลังเห็น ก็ยึดถือสภาพที่กำลังเห็นว่าเป็นเรา ถ้าเป็นอย่างนั้น ก็มีแต่เรา เป็นการยากเหลือเกินที่จะให้ท่านผู้ฟังแจ่มแจ้งประจักษ์ในสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ข้อสำคัญที่สุด คือ ปัญญาเกิดได้ แต่ต้องอบรมจริง ๆ และต้องรู้ด้วยว่า เป็นปัญญาหรือไม่ใช่ปัญญา ถ้าเป็นเราที่จะเอาสติไปตั้งไว้ที่นั่นที่นี่ ไม่ใช่สติปัญญา เพราะไม่รู้ว่า สติเป็นสภาพธรรมที่เป็นอนัตตา ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ระลึกทันที ไม่ใช่มีตัวตนไปบังคับ หรือว่าไปสั่ง ไปสร้างได้เลย

เวลาที่สติเกิด ก็รู้สภาพธรรมที่เป็นปรমัตถธรรมที่กำลังปรากฏ เวลาที่สติไม่เกิด ก็เป็นตัวตน เป็นเราที่กำลังพากเพียรจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ แม้ความตั้งใจ แม้ความตั้งใจ ก็เป็นสภาพธรรมจริง ๆ แม้ความเห็นผิดที่ยึดถือนามธรรมและรูปธรรม ก็เป็นสภาพธรรมจริง ๆ เป็นลักษณะของความเห็นผิด เป็นลักษณะของความตั้งใจ เป็นลักษณะของการอุปคัลลียึดถือในข้อปฏิบัติที่ผิด

เพราะฉะนั้น การที่จะละข้อปฏิบัติที่ผิดได้ ก็ด้วยการสำเหนียก สังเกต รู้ว่าข้อปฏิบัตินั้นไม่ถูกจึงละได้ แต่ถ้ายังเป็นเราที่จะทำ ยังเป็นเราที่จะเอาสติไปไว้ตรงนั้น ตรงนี้ ก็เป็นข้อปฏิบัติที่ผิด เมื่อรู้อย่างนี้ สำเหนียก สังเกต รู้ว่าอย่างนี้ผิด จึงละการมีตัวตนที่เป็นเราเอาสติไว้ตรงนั้นตรงนี้ และมีความรู้ขึ้นว่า สติเกิดหรือยังไม่เกิด ถ้าสติเกิด ก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละลักษณะ ตามที่ทรงแสดงอุปมาไว้ซึ่งควรที่จะระลึกถึงเสมอ คือ การจับด้ามมีดจนกว่าจะสึก

และเพียงสติเกิดนิดเดียว จะให้แทงตลอด สละความเป็นเราออกไปหมด ก็เป็นไปได้ แต่ที่จะสละได้ ก็โดยการที่ปัญญาเริ่มรู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตรงตามความเป็นจริง นามธรรมเป็นสภาพรู้ รูปธรรมทางตาเป็นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา

เป็นเรื่องยาก แต่ว่าอบรมได้ อาศัยการฟังบ่อย ๆ จนกระทั่งรู้ลักษณะของสติ ซึ่งเมื่อรู้ลักษณะของสติ เวลาที่สติเกิดก็รู้ว่า ขณะนั้นมีสติ ขณะใดที่สติไม่เกิดก็รู้ว่า ขณะนั้นหลงลืมสติ อบรมไปเรื่อย ๆ สำเนียง สังเกตที่จะให้เป็นความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แยกขาดออกจากกันจริง ๆ คงจะต้องอาศัยกาลเวลาในการฟัง และในการไตร่ตรองพิจารณา เพื่อเกื้อกูลให้สติเกิด

ถ. ผมเปิดฟังท่านอาจารย์ทุกคืน ๆ เป็นเวลา ๒ - ๓ ปี สรุปว่า สุขกับทุกข์ ทั้ง ๒ อย่างนี้ ถ้าเราใช้สติระลึกถึงสุขกับทุกข์ ๒ อย่างนี้ จะมีทางถึงนิพพานได้ไหม

ส. ๒ อย่างเท่านั้นหรือ ต้องมากกว่านั้นมาก เพียง ๒ อย่างเท่านั้นไม่ได้

ถ. ก็ไหนว่า สุขเวทนาก็ตาม ทุกขเวทนาก็ตาม ที่มีอยู่ในปัญจขันธ์ทั้งหมด ในโลกนี้ ก็มีแต่สุขเวทนาและทุกขเวทนา ส่วนอุเบกขาผมไม่ถาม คำว่า สุขเวทนา และทุกขเวทนาก็เกิดมาจากเหตุปัจจัยมากระทบกันขึ้น เหมือนอย่างเราเอาไม้ไปเคาะ ปิ๊บ ก็เกิดเสียงดังขึ้นมา ฉะนั้น เมื่อมีเหตุปัจจัยมากระทบกัน ก็ทำให้เกิดความสุขและความทุกข์ทั้ง ๒ อย่างนี้ ซึ่งถ้าจะพิจารณา ๒ อย่างนี้โดยความเป็นภาวะ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา จะไม่มีผลบรรลุบ้างหรือ

ส. ไม่มีแน่นอน เพราะว่าตลอดชีวิตไม่ใช่มีแต่สุขกับทุกข์ ๒ อย่าง แต่มีเห็น ด้วย เห็นมีไหม ได้ยินมีไหม ได้กลิ่นมีไหม ลิ้มรสมีไหม รู้เรื่องราวต่าง ๆ มีไหม แล้วทำไมจะมีเฉพาะสุขกับทุกข์เท่านั้นหรือ

ถ. ในอายตนะทั้ง ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สิ่งที่จะเกิดสุขและทุกข์ ก็ต้องกระทบไปแล้วทั้งนั้น จึงจะเกิดสุข เกิดทุกข์ ถ้าเราจะสำเนียง หรือว่าจะใช้สติ รำลึกในจุดใหญ่ ๒ จุดนี้ ไม่ได้หรือ

ส. สักกายทิฐิมี ๒๐ ทางรูปขันธ์ ๔ เวทนาขันธ์ ๔ สัญญาขันธ์ ๔ สังขารขันธ์ ๔ วิญญาณขันธ์ ๔ สักกายทิฐิ ๒๐ เคยได้กล่าวถึงแล้ว เพราะฉะนั้น ขอให้อดทนที่จะฟังต่อไป และจากการฟังนั่นเอง จะทำให้ทราบว่า เพียงรู้สุขเวทนากับ ทุกขเวทนาเท่านั้นไม่พอ

กำลังเห็นเป็นอวิชชา ขณะที่ไม่รู้ว่สิ่งทีเห็นเป็นอะไร และสภาพทีกำลังเห็นเป็นอะไร เพราะฉะนั้น การทีจะดับกิเลส ต้องดับอวิชชาด้วย

เรื่องการละกิเลสเป็นเรื่องละเอียดมาก ต้องสังเกต สำเนียงก สติระลึกเพิ่มความรูู้ขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จึงจะเป็นการรูู้ทั่ว รูู้ชัด แต่ถ้าเป็นการไปบังคับไว้ สภาพธรรมตามปกติจะไม่เกิดขึ้นให้รูู้เลย เพราะเหตุว่ไปบังคับไว้

ถ. ผมได้ยินอาจารย์บรรยายเรื่องตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ผมฟังอาจารย์ก็พอเข้าใจบ้าง ทีพูดถึงตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หมายถึงว่ ตาเราเวลากะทบกับรูปแล้วหายไป ไม่ใช่ตัวตนใช่ไหม พูดถึงหู ในขณะที่ได้ยินเสียง ถ้าเป็นเสียงทีดีเราก็กชอบ ถ้าเป็นเสียงหยาบคายเราก็กไม่ชอบใช่ไหม พูดถึงจมูก เวลาเราดมกลิ่นหอมเราก็กชอบ ถ้าดมกลิ่นเหม็นเราก็กไม่ชอบ ฉนั้นใดกัฉนั้นนั้ใช่ไหม ลิ้นสัมผัสกับรสอาหาร อร่อยก็กชอบ ไม่อร่อยก็กไม่ชอบ ฉนั้นใดกัฉนั้นนั้ จิตใจคนเราก็กเหมือนกันใช่ไหม ในระหว่างทีคิด ถ้าคิดดีก็กดี ถ้าคิดไม่ดีก็กไม่ดีใช่ไหม

สุ. แต่ต้องประจักษ์แจ้ง ถ้าจบอย่างนี้จริง ๆ ก็ถึงความเป็นพระอรหันต์โดยรวดเร็วเหลือเกิน เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยการเป็นผู้ตรงต่อตัวเองจริง ๆ ว่ รูู้จริงหรือว่คิด ทีว่ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไป เพียงแต่ว่สิ่งนั้นหมดไป โดยทีไม่ทันรูู้ว่นามธรรมหมดไป หรือรูปธรรมหมดไป ลักษณะใดทีหมดไป ซึ่งจะต้องมีการอบรมอีกมากทีเดียว

สำหรับเรื่องของความประมาท ซึ่งมีเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ขณะใดทีสติไม่เกิด ไม่ระลึก ไม่รูู้ในสภาพธรรมทีกำลังปรากฏ ในขณะนั้นเป็นการหลงลืม เป็นความประมาท ซึ่งการทีพระผู้มีพระภาคทรงโอวาทให้เว้นการดื่มสุราก็ดี ให้เป็นผู้ทีหลับน้อย ตื่นมากก็ดี ก็เพื่อประโยชน์ คือ สติระลึกรูู้ลักษณะของสภาพธรรม เพราะฉะนั้น ขณะใดทีสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรูู้สภาพธรรมทีกำลังปรากฏตามความเป็นจริง ขณะนั้นเป็นผู้ประมาท และจะเห็นได้ว่า เป็นผู้ทีประมาทกันมาก ๆ ทีเดียวในชีวิตประจำวัน ซึ่งข้อความในพระไตรปิฎกบางตอน จะช่วยเตือนให้ท่านผู้ฟังระลึกได้ว่า ขณะนั้นท่านประมาทแล้ว

ถ. ปฏิบัติแบบไหนถึงจะพ้นทุกข์ได้เร็ว

ส. ถ้ากิเลสน้อย เบาบาง และปัญญาที่ได้อบรมมาแล้วมีมาก ก็พ้นทุกข์ได้เร็ว เป็นบุคคลประเภทอุคฆฏิตัญญู หรือวิปัสสิจิตัญญู แต่ถ้าปัญญายังไม่ได้อบรมมาเพียงพอที่จะรู้ธรรมได้เร็ว ก็จะต้องสะสมอบรมให้เกิดปัญญาที่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมถูกต้อง ชัดเจน ตรงตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น

ถ. ที่ปฏิบัติอยู่ คือ ปฏิบัติรูปนั้ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน ถูกไหม

ส. ปฏิบัติอย่างไร รูปนั้ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน

ถ. เดินไป ก็ดูรูปเดิน

ส. สภาพธรรมที่ปรากฏให้รู้ในความเป็นอนัตตาทตามความเป็นจริงนั้น รู้ได้แต่ละทาง แต่ละลักษณะ ทางตาเห็นว่า สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ทางหู เสียงเท่านั้นปรากฏ สีสันวัณณะปรากฏไม่ได้

ถ. สมมติว่า รูปนั้ง

ส. แต่สภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้นคืออะไร รู้ได้ทางไหน ขณะที่ยืน สภาพที่อ่อนที่แข็งปรากฏ สภาพที่อ่อนที่แข็งที่ปรากฏมีลักษณะเพียงอ่อนเพียงแข็ง ทำไมจะต้องมีรูปสมมติ ทำไมไม่รู้รูปที่กำลังปรากฏ ซึ่งสามารถให้ความจริงได้

ถ. ...

ส. ที่ปรากฏแล้ว คือ อ่อนหรือแข็งปรากฏทางกาย สีสันวัณณะปรากฏทางตา เสียงปรากฏทางหู กลิ่นปรากฏทางจมูก รสปรากฏทางลิ้น

ถ. ...

ส. อะไรเป็นของจริง

ถ. รูปที่ปรากฏ

ส. รูปอะไรปรากฏ

ถ. ...

ส. เมื่อรูปแข็ง รูปอ่อนปรากฏ เป็นของจริง ก็ระลึกรู้แข็งหรืออ่อนที่ปรากฏ โดยความเป็นอนัตตา

ทุกคนสามารถที่จะระลึกถึงสภาพที่อ่อนหรือแข็งที่กำลังปรากฏอยู่ในขณะนี้เวลานี้มีใครบ้างที่รูปอ่อนแข็งไม่ปรากฏ ซึ่งตามปกติธรรมดาแล้ว ทุกคนสามารถที่จะรู้ลักษณะของรูปอ่อนหรือแข็งที่ปรากฏได้ เพราะว่า เป็นของจริง เป็นสภาวะธรรม เป็นปรมาัตถธรรม แต่ว่าเคยยึดถือสภาพที่อ่อนที่แข็งนั้นว่า เป็นตัวตน เป็นเรา เป็นของเรา ด้วยเหตุนี้จึงจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่มีลักษณะปรากฏจริง ๆ ไม่ควรจะไปหารูปที่ไม่จริง

ขณะที่ทางตากำลังเห็น ทางหูกำลังได้ยิน ทางจมูกกำลังรู้กลิ่น ทางลิ้นกำลังลิ้มรส ทางกายกำลังรู้โผฏฐัพพะ เป็นปรมาัตถธรรม เป็นของที่ปรากฏจริง ๆ ทำไมจึงไม่ระลึกถึง แต่กลับไปนึกเป็นท่าทาง

เวลาที่ท่านใช้คำว่า รูปนั้น ท่านหมายความว่า เป็นท่านั่งไขว่ห้างเวลานี้กำลังนั่งอยู่ สติเกิดได้ไหม ถ้าเกิดได้ ที่กล่าวว่า สติรู้รูปนั้นนั่น คือรูปอะไร

ถ. รูปอ่อน

ส. รูปอ่อน ก็ไม่ใช่รูปนั่งแล้ว เวลาที่กำลังปฏิบัติ หมายความว่าสติเกิดขณะนี้สติก็เกิดได้ ชื่อว่ากำลังปฏิบัติได้ไหม ถ้าสติเกิดขณะนี้

ถ. ....

ส. ยังไม่เกิดดับ เพราะว่าปัญญาจะต้องรู้ลักษณะของนามธรรมที่ไม่ใช่รูปธรรมเสียก่อน เพราะฉะนั้น ยังประจักษ์การเกิดดับไม่ได้

ปัญญาต้องเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่นามรูปปริจเฉทญาณ ถ้านามรูป-ปริจเฉทญาณยังไม่เกิด จะเป็นปัญญาขั้นอุทัพพญาณที่ประจักษ์การเกิดดับไม่ได้

เสี่ยงกับได้ยินต่างกันอย่างไร ถ้าเสี่ยงกับได้ยินไม่ต่างกัน ก็ยังไม่ใช่นามรูป-ปริจเฉทญาณ

ถ้ายังไม่เข้าใจ หมายความว่า ต้องอบรมจนกระทั่งมีปัญญาที่รู้ในความต่างกันของเสี่ยงกับได้ยินเสียก่อน

เพราะฉะนั้น การที่จะอบรมปัญญาให้สามารถรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรม และดับกิเลสได้ ต้องเป็นการอบรมปัญญาที่รู้ทั่ว ทั้งในลักษณะของรูปธรรมและนามธรรม ถ้ายังไม่รู้ทั่ว ก็ยังไม่ถึงการเกิดดับ

เสียงต่างกับได้ยินอย่างไร ถ้าไม่ต่างกัน ก็ไม่ใช่ปัญญา เพราะว่าเสียงไม่ใช่ได้ยิน และได้ยินก็ไม่ใช่เสียง ที่กล่าวว่า ได้ยินไม่ใช่เสียง ก็เพราะว่าเป็นสภาพธรรมที่เป็นแต่เพียงธาตุรู้ อากาโรรู้ในเสียงที่กำลังปรากฏ และเสียงไม่ใช่ได้ยิน ก็เพราะว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่มีจริงและปรากฏทางหู แต่เสียงไม่ใช่สภาพรู้ เพราะฉะนั้น เสียงไม่ใช่ได้ยินแน่นอน

ถ. ...

ส. ไม่ใช่เข้าใจ แต่ต้องเป็นปัญญาที่รู้ชัด ถ้าปัญญาไม่รู้ชัดจะตอบว่า เสียงไม่ต่างกับได้ยิน

อบรมเจริญอย่างไร จึงจะประจักษ์ลักษณะของรูปธรรมโดยความต่างกับนามธรรมในขณะที่กำลังปรากฏ ถ้าเพียงเข้าใจว่า ลักษณะไหนเป็นนามธรรม ลักษณะไหนเป็นรูปธรรมโดยชื่อ และคิดว่าเป็นปัญญาแล้ว แต่ความจริงยังไม่ใช่อยังไม่เป็นปัญญาที่เป็นขั้นภาวนาปัญญา ซึ่งจะต้องอบรมจนกว่าจะประจักษ์จริง ๆ

เรื่องของการอบรมอุปนิสัยปัจจัยที่จะงดเว้น ละเว้นการดื่มสุราเมรัย ของมีเงินเมาต่าง ๆ ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงศีลอุโบสถข้อนี้ ก็เพื่อที่จะให้สติสามารถเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง และท่านผู้ฟังไม่ควรที่จะเห็นเฉพาะการขาดความรู้สึกรสชาติที่เกิดจากการดื่มสุราเมรัยและของมีเงินเมาต่าง ๆ เท่านั้น แต่ขณะใดก็ตามที่สติไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นเป็นความเมา แต่ว่าเมาด้วยกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งการเมาด้วยโลภะ เมาด้วยโทสะ เมาด้วยโมหะ มีเป็นประจำอยู่แล้ว และบางท่านก็ยังเพิ่มการดื่มสุราให้มากยิ่งขึ้น ถึงกับขาดสติสัมปชัญญะที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

๔๙๔

ใน **อังกุตตรนิกาย ติกนิบาต สุขุมาสสูตร** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงความ
เมา ๓ ประการ คือ ความเมาในความเป็นหนุ่มสาว ๑ ความเมาในความไม่มีโรค ๑
ความเมาในชีวิต ๑

ซึ่งท่านผู้ฟังจะเปรียบเทียบได้ว่า ความเมา ๓ ประการที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงนี้เป็นความจริงเพียงไร เช่น บุคคลที่เมาในความเป็นหนุ่มสาว ก็ไม่คิดว่า
จะต้องถึงความแก่ความชรา ซึ่งการไปถึงความแก่ความชรานี้ คือ ทุกขณะที่ล่วงไป
เพราะฉะนั้น การที่เห็นความชราในตนเอง หรือว่าในบุคคลอื่น จะเป็นอนุสติที่ทำให้
เห็นว่า เป็นสภาพธรรมที่เป็นจริง ซึ่งไม่มีใครพ้นไปได้ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรจะ
หมกมุ่นเพลิดเพลินมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาว จนกระทั่งไม่คิดถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์
เป็นสาระในชีวิต เพราะถ้าจะรอไปจนกระทั่งถึงแก่เฒ่าจึงจะศึกษาธรรมบ้างหรือปฏิบัติ
ธรรมบ้าง เวลาที่ผ่านมาไปเหล่านี้จะเพิ่มพูนกิเลสให้ยิ่งขึ้น ทำให้การละคลายขัดเกลา
กิเลสยากขึ้น

สำหรับความเมาในความไม่มีโรค ถ้าขณะนี้ท่านผู้ฟังยังไม่มีโรค ลองคิดว่า
ท่านเป็นผู้ที่ยังมีความเมาในความไม่มีโรคในขณะนี้บ้างไหม เพราะว่าไม่มีใครทราบแน่
ว่า โรคทั้งหลายจะเกิดกับท่านเมื่อไร ขณะใด เช่นเดียวกับโรคที่กำลังเกิดกับบุคคลอื่น
อยู่ ก่อนหน้านั้น บุคคลนั้นก็ไม่คิดว่าจะต้องเป็นโรคอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ถ้าในขณะนี้
ท่านเป็นผู้ที่ไม่มีโรค ท่านก็ควรจะอบรมเจริญปัญญา เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับโรค
ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดกับท่านก็ได้ เพราะว่าบางท่านเวลาที่มีโรคเกิดขึ้น ก็คร่ำครวญ
รำพัน เป็นทุกข์ กระวนกระวาย ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นจริง คือ
นามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน

และความเมาในชีวิต ก็เป็นเรื่องที่เป็นปกติ สำหรับท่านที่ไม่ได้ระลึกเลยว่า ความตายใกล้ที่สุด อาจเกิดขึ้นขณะหนึ่งขณะใดได้ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นผู้ที่ ประมาทเมาไม่คิดถึงว่าจะต้องเป็นผู้ที่ถึงแก่ความตาย จะเร็วหรือช้าเป็นสิ่งที่ไม่ แน่นนอน ถ้าไม่ระลึกอย่างนี้บ้างเลย วันหนึ่ง ๆ ก็ผ่านไป โดยที่ท่านไม่ได้อบรมเจริญ กุศลให้ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการที่จะอยู่ในโลกนี้อย่างมีประโยชน์ มีสาระ เพราะว่าเรื่องของ อกุศลมีปัจจัยพร้อมที่จะเกิดอยู่เสมอ แต่เรื่องของกุศลนาน ๆ ก็จะมีโอกาส มีปัจจัยที่ จะเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ความเมาในความเป็นหนุ่มสาวบ้าง ในความไม่มี โรคบ้าง ในชีวิตบ้างนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่สำหรับผู้ที่ไม่ได้อบรมขัดเกลากิเลส แต่ถ้าท่าน เป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญาขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงไป ท่านก็ย่อมจะอบรมเจริญกุศล ทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นทาน จะเป็นศีล จะเป็นความสงบของจิต อบรมเจริญสติที่จะ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ข้อความในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของความประมาท ซึ่งถ้าท่านจะพิจารณาข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ก็จะเข้าใจเหตุผลว่า ด้วย เหตุใดพระผู้มีพระภาคจึงทรงเตือน และทรงแสดงเรื่องของความประมาทไว้

ข้อความใน **ขุททกนิกาย มหานิทเทส ตุฎกสูตรตนิทเทสที่ ๑๔ ข้อ ๗๗๒** มีว่า

คำว่า เมื่อรู้สึกตัว ไม่พึงทำความโอ้อวด

ต้องขัดเกลากาย ทั้งวาจา ทั้งใจ ไม่ว่าสภาพธรรมจะเกิดขึ้นวิจิตรอย่างไรก็ตาม สติจะต้องเกิดขึ้นระลึกรู้สภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง เพื่อ ขัดเกลา เพื่อให้ถึงการดับกิเลสเป็นสมุจเฉท สำหรับท่านที่ไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน เวลาที่โอ้อวด รู้สึกตัวบ้างไหม บางท่านอาจจะโอ้อวดจนเป็นนิสัย เพื่อนฝูงก็รู้จักดีว่า ท่านเป็นผู้ที่โอ้อวด แต่ว่าบุคคลผู้โอ้อวดเอง รู้จักตัวเองบ้างไหมในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทำให้รู้จักตัวเองอย่างถ่องแท้ ชัดเจนยิ่งขึ้นในลักษณะของสภาพธรรม ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลที่ได้สะสมมาตาม

ความเป็นจริง พร้อมกันนั้นสติก็จะเกิดขึ้น เพราะว่ามีปัจจัยที่ได้อบรมแล้ว ทำให้ขัด
เกลาได้ ทำให้รู้ว่า ขณะนั้นเป็นนามธรรมและรูปธรรม ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งแล้วแต่ว่า
ขณะนั้นจะเป็นสติขั้นใด บางครั้งก็เป็นสติเพียงขั้นเกิดขึ้นวิริติ แต่ไม่ใช่สติปัญญา
เพราะไม่ได้ระลึกถึงว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมลักษณะหนึ่ง ไม่ใช่ตัวตน ที่ทำให้กระทำ
การโง่โง่ไม่ว่าจะด้วยกาย หรือด้วยวาจาก็ตาม

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญา จะเห็นสภาพธรรมละเอียดย
ขึ้น ทั้งสติขั้นที่ไม่ใช่สติปัญญา และขั้นของสติที่เป็นสติปัญญาด้วย

ข้อความต่อไปมีว่า

ความว่า ความเป็นผู้โง่โง่เป็นไหน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้โง่โง่
เป็นผู้โง่โง่ ความโง่โง่ กิริยาที่โง่โง่ ความเป็นผู้โง่โง่ ความเป็นผู้ฟุ้งเฟ้อ
กิริยาที่ฟุ้งเฟ้อ ความเป็นผู้เห่อ กิริยาที่เห่อ ที่มีในบุคคลนั้น ลักษณะนี้เรียกว่า
ความเป็นผู้โง่โง่

คำว่า เมื่อรู้สึกตัว ไม่เพียงทำความโง่โง่ ความว่า เมื่อเป็นผู้รู้สึกตัว ไม่เพียงทำ
ความเป็นผู้โง่โง่ ไม่เพียงยังความโง่โง่ให้เกิด ไม่ให้เกิดพร้อม ไม่ให้บังเกิด ไม่ให้
บังเกิดเฉพาะ ฟุ้งละ บรรเทา ทำให้สิ้นไป ให้ถึงความไม่มีซึ่งความเป็นผู้โง่โง่ เป็น
ผู้งัด เว้น เว้นเฉพาะ ออก สลัดออก พ้นขาด ไม่เกี่ยวข้องความเป็นผู้โง่โง่ ฟุ้ง
เป็นผู้มีจิตปราศจากแดนกิเลสอยู่ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า เมื่อรู้สึกตัว ไม่เพียงทำความ
โง่โง่

ยากหรือง่าย เป็นไปตามความตั้งใจหรือความต้องการได้หรือไม่ได้ หรือว่า
เป็นไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งผู้ที่อบรมเจริญปัญญาจะเห็นกิเลสและเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้
สะสมมาอย่างละเอียด และการที่จะละคลายกิเลส ก็เป็นไปอย่างละเอียด ทีละเล็ก
ทีละน้อยตามลำดับขั้นของปัญญาจริง ๆ

ท่านผู้ฟังบางท่านที่อ่านพระไตรปิฎกกล่าวว่า คล้าย ๆ กับพระผู้มีพระภาคให้
กระทำด้วยความเป็นตัวตน บังคับว่า ให้เว้น ให้งด อย่ากระทำอย่างนั้น อย่ากระทำ
อย่างนี้

แต่อย่าลืมว่า การอ่านพระธรรมวินัยทั้งหมดต้องประกอบกัน เพราะว่าพระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงแล้วว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะทรงแสดงธรรมด้วยประการใด ๆ ก็ตาม จะต้องไม่ลืมที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่เป็นตัวตนที่จะเว้น วิรติ บังคับได้ตามใจชอบ แต่ต้องเป็นธรรมที่เป็นโสภณธรรมเกิดขึ้น ระลึกได้ รู้แล้ว จึงดเว้น จึงละ จึงบรรเทา ตามขั้นของสภาพธรรมนั้น ๆ แล้วแต่ว่าจะเป็นโสภณธรรม เป็นกุศลธรรมขั้นใด

ข้อความต่อไป

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทโดยละเอียดถี่ถ้วน เพื่อแก้กุลุปการะแก่วิจิตอัธยาศัยของทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต **ข้อ ๗๗๓** มีข้อความว่า

อนึ่ง ภิกษุไม่พึงดูหมิ่นผู้อื่น ด้วยความเป็นอยู่ ด้วยปัญญา ด้วยศีล และวัตร ดังนี้ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นอยู่อย่างเศร้าหมอง ย่อมดูหมิ่นภิกษุอื่นที่เป็นอยู่อย่างประณีตว่า ก็ภิกษุนี้ ทำไมจึงมีความเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ย่อมได้ฉันพืชทั้งปวง คือ พืชแต่ว่าก พืชแต่ลำต้น พืชแต่ผล พืชแต่ยอด พืชแต่พืชเป็นที่ ๕ ภิกษุนี้ขำม (ทุกข์) ไม่ได้แล้ว เพราะความที่ตนมีความเพียรเสมอด้วยฟ้าแลบและพะเนินเหล็ก ภิกษุนั้น ย่อมดูหมิ่นภิกษุอื่นที่เป็นอยู่อย่างประณีตด้วยความเป็นอยู่เศร้าหมอง

กิเลสไม่ได้ละเว้นเลยตราบใดที่ยังไม่ใช่พระอริยเจ้า ถึงแม้จะเป็นบรรพชิตที่มีความเป็นอยู่อย่างเศร้าหมอง แต่กิเลสนี้ก็ยังไม่ทำให้ภิกษุรูปนั้นดูหมิ่นภิกษุอื่นที่เป็นอยู่อย่างประณีตได้ นี่เป็นเรื่องของบรรพชิต แต่ว่าสำหรับเรื่องของท่านเอง วันหนึ่ง ๆ เป็นอย่างนี้บ้างไหม นี่คือสภาพชีวิตตามความเป็นจริง เคยดูหมิ่นบุคคลอื่นบ้างหรือเปล่า โดยประการใด ๆ ก็ตามแม้สักเล็กน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกิเลสที่ยังไม่ได้ดับ เมื่อมีปัจจัยจึงเกิดขึ้นปรากฏให้รู้ แต่ถ้าสติไม่เกิด ไม่รู้ ไม่เคยรู้เลยว่า เป็นสิ่งที่ควรจะขัดเกลา ละคลาย บรรเทา และให้ดับเป็นสมุจเฉทจริง ๆ

ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงทรงโอวาททุกประการ เพื่อท่านผู้ใดที่มีอุปนิสัยอัธยาศัยอย่างไร ซึ่งแต่ก่อนนี้อาจจะยังไม่เคยทราบ ไม่เคยระลึกได้ว่า ตัวท่านเป็นอย่าง

นี้ พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงก็จะช่วยเตือนให้ท่านได้พิจารณาตัวท่านเองว่าเป็นอย่างนี้บ้างไหม

หรือว่ามีใครบ้างที่ไม่เป็นอย่างนี้เลย เพราะว่าทุกท่านจะต้องมีกิเลสแต่ละชนิด ซึ่งตัวท่านเองเท่านั้นที่จะเป็นผู้รู้ดีว่า ท่านมีกิเลสประเภทใดที่ยังมากมายเหลือเกิน และกิเลสชนิดใดที่ไม่มากมายเท่ากับกิเลสอื่น ซึ่งท่านก็จะได้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้เป็นอยู่อย่างประณีต ย่อมดูหมิ่นภิกษุอื่นที่เป็นอยู่อย่างเศร้าหมองว่า ภิกษุนี้ ทำไมจึงมีบุญน้อย มีศักดิ์น้อย ไม่ได้จิ๋วร บิณฑบาตเสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ภิกษุนั้น ย่อมดูหมิ่นภิกษุอื่นที่เป็นอยู่อย่างเศร้าหมองด้วยความเป็นอยู่อย่างประณีต

แม้ในความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปตามกรรมที่ได้สะสมมาเฉพาะตนแต่ละท่าน ใครจะได้รับความสุขมาก ใครจะได้รับความสุขน้อย ใครจะเป็นอยู่อย่างเศร้าหมอง ใครจะเป็นอยู่อย่างประณีต ก็แล้วแต่บุญกรรมที่ได้กระทำแล้ว มีโอกาสให้ผลเมื่อไรก็เป็นปัจจัยให้นามธรรมนั้น ๆ รูปธรรมนั้น ๆ เกิดขึ้นไม่ควรที่จะยึดถือด้วยกิเลส และเกิดกิเลสที่ทับถมขึ้นโดยการที่ดูหมิ่นบุคคลอื่น

แต่ว่ากิเลสที่สะสมมา ก็กระทำให้ดูหมิ่นบุคคลอื่นได้ ถ้าเป็นภิกษุผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างเศร้าหมอง ก็ดูหมิ่นภิกษุผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างสบาย อย่างประณีต และสำหรับภิกษุผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างประณีต ก็ยังมีกิเลสที่ทำให้ดูหมิ่นภิกษุอื่นผู้ที่เป็นอยู่อย่างเศร้าหมอง

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ใครถามปัญหาแล้วก็แก้ได้ เธอมีความดำริอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ส่วนภิกษุอื่นเหล่านี้ไม่ถึงพร้อมด้วยปัญญา เธอก็ดูหมิ่นภิกษุอื่นด้วยความถึงพร้อมด้วยปัญญานั้น

ถ้าไม่ใช่ปัญญาที่ดับกิเลสได้ตามความเป็นจริง แม้แต่บุคคลที่มีปัญญา ใครถามปัญหาที่แก้ได้ ถ้าขณะนั้นดูหมิ่นบุคคลอื่นว่า มีปัญญาน้อยกว่าไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาก็ได้ ขณะนั้นผู้ที่มีสติหรืออบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ควรจะเห็นกิเลสโดยชัดเจนว่า เพราะยังมีกิเลสอยู่ จึงมีปัจจัยที่จะให้ปรากฏเป็นความดูหมิ่นอย่างนั้นขึ้น แต่ถ้าบุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน สติจะเกิดได้ใหม่ที่จะระลึกอย่างนั้นในขณะนั้นทันที ก็ย่อมเกิดไม่ได้ เมื่อสติและปัญญาเกิดไม่ได้ การดับ การละกิเลสที่ปรากฏในขณะนั้น ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้น กิเลสทั้งหมดที่มีปัจจัยเกิดขึ้น ที่จะละ หรือว่าจะดับได้เป็นสมุจเฉท ก็ด้วยการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ด้วยสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ จึงจะละการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพของนามธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สำรวมแล้วด้วยความสำรวมในปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลาย มีประมาณเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เธอมีความดำริอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ส่วนภิกษุอื่นเหล่านี้ เป็นผู้ทุศีล มีบาปกรรม เธอก็ดูหมิ่นภิกษุอื่นด้วยความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น

เป็นเรื่องของกิเลสที่ปรากฏให้รู้ สำหรับผู้ที่ระลึกได้

ข้อความต่อไป เป็นเรื่องของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยการอยู่ป่าเป็นวัตร เทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้เป็นบรรพชิต ก็ยังมีกิเลสถึงอย่างนั้น สำหรับตัวท่านเอง ถ้าไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ไม่มีโอกาสที่จะเห็นกิเลสที่มีมาก และปรากฏในลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงทั้งในเรื่องของกายและวาจาเพื่อที่จะให้ระลึกได้ ในสภาพของกิเลสที่ปรากฏ

ข้อความต่อไป

ข้อ ๗๗๘

ก็ภิกษุรู้ธรรมนั้นแล้วค้นคว้าอยู่ ฟังเป็นผู้มีสติ ศึกษาในกาลทุกเมื่อ

เป็นเรื่องที่ท่านผู้ฟังไม่ควรที่จะข้ามแต่ละพยัญชนะไป เช่น ข้อความที่ว่า
ก็ภิกษุรู้ธรรมนั้นแล้วค้นคว้าอยู่ ธรรมนั้น ธรรมอะไร หลายท่านกล่าวว่า เห็นเป็น
นามธรรม สี่เป็นรูปธรรม ได้ยินเป็นนามธรรม เสียงเป็นรูปธรรม นี่คือธรรมนั้น ๆ ตาม
ความเป็นจริง ทั้ง ๆ ที่มีความเข้าใจอย่างนี้ก็จริง คือ มีความเข้าใจว่า ไม่มีตัวตน
ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล มีแต่นามธรรมกับรูปธรรมเท่านั้นเอง นี่คือชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ตาม
ความเป็นจริง คือ ธรรมนั้นตามความเป็นจริง แต่พอใหม่ที่จะรู้เพียงเท่านี้ หรือว่าถ้า
ศึกษาเพิ่มขึ้น มากขึ้น และก็รู้ว่า อะไรเป็นนามธรรม อะไรเป็นรูปธรรม โดย
การศึกษา พอใหม่เพียงเท่านี้

นี่คือธรรมนั้น ๆ ที่ได้เข้าใจ ที่ได้เรียน ที่ได้ศึกษา แต่ยังไม่พอ เพราะว่ายังไม่
ประจักษ์ลักษณะของสภาพนั้น ๆ ตามความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อความต่อไปว่า
ฟังเป็นผู้มีสติ ศึกษาในกาลทุกเมื่อ

ถ้าไม่เข้าใจความหมายของสติ ก็ไม่ทราบว่าจะสติคืออย่างไร ขณะใดมีสติ
ขณะใดหลงลืมสติ เพราะฉะนั้น จะต้องเข้าใจลักษณะของสติ นอกจากเป็นผู้ที่มีสติ
แล้ว ศึกษาในกาลทุกเมื่อ คือ ศึกษาในขณะที่สติกำลังระลึกรู้ทางตาที่กำลังเห็น ทางหู
ที่กำลังได้ยิน ทางจมูกที่กำลังรู้กลิ่น ทางลิ้นที่กำลังลิ้มรส ทางกายที่กำลังกระทบ
สัมผัส

มีสติ ศึกษาในกาลทุกเมื่อ ศึกษาในลักษณะของนามธรรมที่กำลังรู้สภาพที่
ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ สิ่งที่กำลังปรากฏนี้ พร้อมทั้ง
จะให้ศึกษาด้วยสติ

มีสติ ศึกษาในกาลทุกเมื่อ ขณะนี้กำลังเห็น ศึกษาได้แล้วถ้าสติเกิด และต้อง
ศึกษาด้วยสติที่เกิดระลึกรู้ ถ้าสติไม่เกิด ก็ไม่ได้ศึกษาในลักษณะของนามธรรมที่กำลัง
เห็นที่กำลังได้ยินที่กำลังได้กลิ่นที่กำลังลิ้มรสที่กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส

เพราะฉะนั้น จึงต้องอาศัยสติเกิด ระลึกรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จนกว่าจะเป็นความรู้ที่ประจักษ์แจ้งจริง ๆ ในสภาพธรรมนั้น ๆ

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุรู้ความดับว่าเป็นความสงบแล้ว ไม่พึงประมาณในศาสนาของพระโคตม

พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทเรื่องของความไม่ประมาณทั้งหมด

๔๙๕

ข้อความต่อไปมีว่า

คำว่า นั้น ในคำว่า ภิกษุรู้ธรรมนั้นแล้ว คือ ธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสบอก
ทรงแสดง ปัญญาติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ตื่น ประกาศแล้ว

คำว่า รู้ธรรมนั้นแล้ว (ความหมายของคำว่ารู้) ความว่า รู้ พิจารณา
เทียบเคียง ทำให้แจ่มแจ้ง ทำให้เป็นแจ่มแจ้งแล้ว แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ ดังนี้ จึงชื่อว่า
รู้ธรรมนั้นแล้ว

เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่งกล่าวง่าย ๆ ว่า รู้แล้ว เห็นเป็นนามธรรม รู้แล้ว สิ่ง
ปรากฏทางตาเป็นรูปธรรม รู้แล้ว ได้ยินเป็นนามธรรม รู้แล้ว เสียงที่ปรากฏทางหูเป็น
รูปธรรม รู้แล้ว อย่าเพิ่งกล่าวง่าย ๆ อย่างนี้ว่า รู้แล้ว เพราะเหตุว่า คำว่า รู้ธรรมนั้น
แล้ว ความว่า รู้ พิจารณา เทียบเคียง ทำให้แจ่มแจ้ง ทำให้เป็นแจ่มแจ้งแล้ว แม้
ด้วยเหตุอย่างนี้ ดังนี้ จึงชื่อว่ารู้ธรรมนั้นแล้ว

ข้อความต่อไป

อีกอย่างหนึ่ง รู้ ทราบ พิจารณา เทียบเคียง ทำให้แจ่มแจ้งแล้วซึ่งธรรมอัน
เสมอ ธรรมอันไม่เสมอ ธรรมเป็นทาง ธรรมไม่เป็นทาง ธรรมมีโทษ ธรรมไม่มีโทษ
ธรรมเลว ธรรมประณีต ธรรมดำ ธรรมขาว ธรรมที่วิญญูชนติเตียน ธรรมที่วิญญูชน
สรรเสริญ แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ ดังนี้ จึงชื่อว่ารู้ธรรมนั้นแล้ว

อย่างเช่น เวลาที่ความโศกเกิดขึ้น หรือว่ากิเลสประเภทใดก็ตามเกิดขึ้น
ในลักษณะที่วิจิตรต่าง ๆ กันไป ถ้าสติไม่เกิดขึ้น จะรู้ไหมว่า น่ารังเกียจเหลือเกิน
เป็นธรรมดำ เป็นธรรมที่วิญญูชนติเตียน ก็ไม่มีโอกาสที่จะรู้ได้เลย แต่เมื่อสติเกิด
จึงสามารถที่จะรู้ และขัดเกลาให้เบาบางลงได้

ข้อความต่อไป

อีกอย่างหนึ่ง รู้ ทราบ พิจารณา เทียบเคียง ทำให้แจ้ง ทำให้เป็นแจ้งแล้ว ซึ่งความปฏิบัติชอบ ความปฏิบัติสมควร ความปฏิบัติไม่เป็นข้าศึก ความปฏิบัติเป็นไปตามประโยชน์ ความปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ความเป็นผู้ทำความบริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ความเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ความหมั่นประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ สติสัมปชัญญะ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ นิพพาน ธรรมเป็นข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงนิพพาน แม้ด้วยเหตุอย่างนี้ ดังนี้ จึงชื่อว่ารู้ธรรมนั้นแล้ว

ถ้าเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน รู้ใหม่ว่า นี่เป็นหนทางให้รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ ซึ่งแต่ก่อนกำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้โผฏฐัพพะก็ไม่เคยระลึกได้ว่า จะต้องศึกษาค้นคว้า พิจารณา เทียบเคียง ให้เป็นความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ต่อเมื่อมีการเริ่มอบรมแล้ว ผลย่อมเกิด คือ ความรู้ค่อย ๆ เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย แม้ว่าจะน้อยมากก็จริง แต่ก็ยังมีสติที่เกิดระลึก มีการพิจารณาเพื่อจะรู้ และค่อย ๆ รู้ขึ้น เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ก็จะต้องเป็นความรู้ชัด ประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงได้ ตลอดจนถึงการรู้แจ้งแทงตลอด ประจักษ์ในสภาพของนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมที่ดับกิเลสได้ เพราะว่ามี การอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

แต่ถ้าไม่มีการอบรมเจริญสติปัฏฐานเลย ปัญญาที่ไหนจะเกิดรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้ ก็ไม่มี เพราะฉะนั้น ก็ไม่ใช่ทาง ไม่ใช่หนทาง ข้อปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุผล แต่เมื่อเข้าใจในเรื่องเหตุ ก็ย่อมจะรู้ถึงผลได้ว่า เมื่อเหตุดำเนินไปอย่างนี้เรื่อย ๆ ก็ย่อมจะทำให้บรรลุถึงผล คือ การประจักษ์แจ้งแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่สตรระลึกได้ และเริ่มรู้เพิ่มขึ้น มากขึ้น

ถ้าท่านผู้ฟังพิจารณาเทียบเคียงชีวิตของสาวกของพระผู้มีพระภาค ผู้ที่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว เช่น ท่านพระสารีบุตร หรือว่าท่านอนาถปิณฑิกะ ท่านวิสาขาโมคคัลลานะ ท่านที่บรรลุความเป็นพระโสดาบัน เป็นการรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพ

ธรรมที่กำลังปรากฏ ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไป และประจักษ์ชัดในสภาพของนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมที่ดับกิเลส แต่วก่อนที่จะถึงชาตินั้น จะมีความรู้ชัดอย่างนั้นได้ไหม ถ้ามีความรู้ชัดอย่างนั้น ท่านก็เป็นพระอริยสาวกแล้วในชาติโน้น ๆ

เพราะฉะนั้น มีหลายท่านที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน รู้สภาพธรรมในขณะที่สติเกิด และเห็นว่า เวลาที่สติเกิด มีการพิจารณา สำเนียงที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมบ้าง รูปธรรมบ้าง แต่ไม่ชัดเจนสักที ใช่มั้ย ไม่ประจักษ์ชัดในลักษณะที่เป็นนามธรรม และเป็นรูปธรรม ซึ่งการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็จะต้องเป็นโดยลักษณะนี้ เช่นเดียวกับในอดีตชาติก่อน ๆ ของพระอริยเจ้า ก่อนที่ท่านจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะเหตุว่าสติเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเล็กน้อย ขณะนี้ ถ้าสติจะเกิด บางท่านอาจจะระลึกรู้แจ้งที่กำลังปรากฏ ระลึกรู้เสียงที่กำลังปรากฏ หรือว่าระลึกรู้สภาพรู้ที่กำลังรู้ สิ้นวันขณะที่ปรากฏ ในขณะที่ฟังอย่างนี้ สติก็ตามระลึก รู้ทันที ชั่วขณะเล็กน้อย ๆ ก็เป็นไปได้ แต่หลังจากนั้น กิเลสก็มีปัจจัยที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

เพียงชั่วขณะเล็กน้อยที่สติเกิดขึ้น สังเกต สำเนียงที่จะให้เป็นความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม กับขณะที่กิเลสมีปัจจัยเกิดขึ้นท่วมทับปิดบังไม่ให้ระลึกได้ และรู้ว่าได้เริ่มพิจารณา สังเกต สำเนียงในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ้างแล้ว เพราะฉะนั้น ก็เป็นการเหมือนไม่รู้ และไม่ได้สังเกตเห็นการที่ค่อย ๆ เทียบเคียงพิจารณา แม่นิด แม่น้อย แม่นิด แม่น้อย แต่ก็ได้สะสมแล้วเป็นอุปนิสัยที่ว่า ในกาลต่อไปสามารถที่จะเป็นความรู้อย่างรวดเร็วพร้อมสติที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งตามความเป็นจริง จะเห็นได้จริง ๆ ว่า สติเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเล็กน้อย และก็อบรมอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ แต่ละภพ แต่ละชาติ จนกว่าจะถึงภพชาติที่ประจักษ์แจ้งในอริยสัจธรรม เป็นพระอริยสาวก

เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะท้อถอย พร้อมกันนั้นก็ไม่ควรหวังว่า ชาตินี้ของท่านจะเหมือนกับชาติสุดท้ายของท่านพระสารีบุตร ซึ่งจะเป็นไปได้ไหม เพราะว่าท่านพระสารีบุตรท่านอบรมมามากเหลือเกิน

สำหรับท่านผู้ฟังที่ได้ฟัง ก็กำลังเพียรระลึกไว้ในขณะที่สติเกิด ซึ่งจะต้องเป็นปัญญาที่ค่อย ๆ เริ่มรู้ขึ้น ๆ จนกว่าจะเป็นความรู้ชัด และสำหรับกิเลสซึ่งยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท เมื่อมีปัจจัยย่อมเกิดขึ้น ทำให้กระทำความกรรมต่าง ๆ ที่วิจิตรในแต่ละภพแต่ละชาติ ยังไม่ได้เป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยศีล ตราบใดที่ยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ขอกล่าวถึงการที่จะล่วงศีล สำหรับบุคคลซึ่งสะสมปัจจัยเจริญสติปัญญามาพร้อมที่จะเป็นพระอริยเจ้า เช่น นางชุชชุตตรา สาวใช้ของพระนางสามาวดี มเหสีของพระเจ้าอุเทน ก่อนที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ท่านก็ยกยอกค่าดอกไม้นวันละ ๔ กหาปณะ ก็เป็นไปได้ สะสมเหตุปัจจัยมามากพร้อมที่จะเป็นอริยสาวกในชาตินั้น แต่เพราะว่าสติเกิดขึ้นและกิเลสก็ท่วมทับ สติเกิดขึ้น กิเลสก็ท่วมทับ ก็ต้องพินฉาและอบรมเจริญไปจนกว่าจะถึงชาติสุดท้ายที่จะได้เป็นพระอริยสาวก แต่กิเลสที่สะสมมากก็มีปัจจัยทำให้ท่านยกยอกค่าดอกไม้นวันละ ๔ กหาปณะ ก่อนที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

เป็นความวิจิตรของชีวิต แต่ละท่านที่ได้กระทำความกุศลกรรมมาพร้อมทั้งการอบรมเจริญสติปัญญา ในชาติสุดท้ายที่จะได้เป็นพระอริยเจ้า ชีวิตของท่านก็แตกต่างกันไปตามผลของกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ได้กระทำแล้วในอดีต ทำให้ชีวิตของอริยสาวกทั้งหลายวิจิตรต่างกัน ทั้งในวิบากกรรม ทั้งในกิเลสที่ยังมีปัจจัยให้เกิดขึ้น ก่อนที่จะได้เป็นพระอริยเจ้า

หลานชายของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีคนหนึ่งชื่อเชมะ เป็นบุตรเศรษฐีในชาติก่อนโน้น ท่านได้เคยกระทำธมทอง บูชาเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระมหากัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้ตั้งความปรารถนาว่า ขอให้ผลแห่งบุญนี้เป็นปัจจัยให้สตรีทั้งหลายเว้นจากญาติสาโลหิต เมื่อเห็นตนแล้วขอให้มีความรักใคร่

ดูความวิจิตรของกิเลสของผู้ที่จะได้เป็นพระอริยสาวก มีความปรารถนาที่วิจิตรต่าง ๆ กัน ดังนั้น เมื่อเกิดเป็นเชมะบุตรเศรษฐี หลานของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเวลาที่สตรีทั้งหลายเห็นท่านก็เกิดรักใคร่ ซึ่งเชมะเศรษฐีบุตรก็ได้ล่วงศีลข้อกาเมสุมิจนอาจารย์อยู่เนื่อง ๆ จนกระทั่งถูกราชบุรุษจับได้ นำตัวไปถวายพระเจ้าปเสนทิ-

โกศล เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสถาม ก็ทรงทราบว่าเป็นหลานของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีซึ่งเป็นอุปัฏฐาก ผู้บำรุงพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียง เพราะฉะนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ให้ปล่อยตัวไป เพราะเห็นว่าถ้าลงโทษหลานชายแล้ว จะพลอยทำให้ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีต้องได้รับความอับอายขายหน้าจากมหาชนด้วย ซึ่งเขมะบุตรเศรษฐีก็ได้ล่องศีลอีกเนื่อง ๆ จนราชบุรุษจับตัวได้ถึง ๓ ครั้ง นำไปถวายพระเจ้าปเสนทิโกศลถึง ๓ ครั้ง พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ให้ปล่อยตัวไปถึง ๓ ครั้ง แต่ภายหลังท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้พาเขมะบุตรเศรษฐีไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงโทษของการล่องศีลช้อกาเมสุมิจฉาจาร เมื่อเขมะบุตรเศรษฐีได้ฟังธรรมกับบรรลุปะระโสดาบัน มิได้ล่องศีลช้อกาเมสุมิจฉาจารอีกต่อไป

เพราะฉะนั้น ทุกท่านจะรีบร้อนไปถึงความเป็นพระอริยบุคคลได้ไหม ตามความเป็นจริง ก็เลสอะไรเกิดบ้างวันนี้ สติระลึกบ้างหรือเปล่า ถ้าไม่ระลึก ไม่รู้สภาพธรรมที่เป็นเพียงนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะ ๆ แล้ว ในวันหนึ่ง ๆ กิวิจตรต่างกันไปในแต่ละภพ แต่ละชาติ กิวิจตรต่างกันไปอีก ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ตามความเป็นจริง ก็ไม่สามารถจะดับกิเลสได้

ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าชีวิตจริงของท่านจะยุ่งเหยิง ยุ่งยาก ซับซ้อนมากมายด้วยทุกข์ ทับถมนานาประการอย่างไรก็ตาม ก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ซึ่งสติจะต้องอบรมเจริญด้วยการระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ตรงตามความเป็นจริงในขณะที่ปรากฏ และปัญญาก็จะต้องศึกษา สำเนียง เทียบเคียง พิจารณา คั่นคว้าให้รู้ชัด ประจักษ์แจ้งจริง ๆ ในสภาพที่เป็นนามธรรม ในสภาพที่เป็นรูปธรรม จนกระทั่งเป็นปัญญาที่เพิ่มขึ้นถึงความสมบูรณ์เป็นลำดับขั้น จึงสามารถที่จะรู้แจ้งเป็นพระอริยเจ้าได้

ถ้าเข้าใจว่า กิเลสมีปัจจัยสะสมมากพร้อมที่จะเกิดทุกโอกาส ก็ไม่เห็นเหตุผลว่า ด้วยเหตุใดพระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงพร่ำสอน ข้าแล้ว ข้าอีก ในเรื่องของสติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ในพระไตรปิฎกทั้งหมด เป็นเรื่องที่พระผู้มีพระภาคทรงพร่ำสอนจริง ๆ เพื่อที่จะให้สติเกิด ในขณะฟัง ให้ระลึกได้ ให้รู้ในลักษณะของรูปธรรมและนามธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่ถ้าประมาท ไม่เห็นโทษของกิเลส ก็จะไม่เห็นคุณประโยชน์เลยว่า ทำไมพระผู้มีพระภาคจึงทรงพร่ำสอนอย่างนี้ ครั้งเดียวก็น่าจะพอ ไซ้ไหม แต่พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า ในขณะที่ใดที่มีปัจจัยให้สติเกิดระลึกได้ สติก็เกิดระลึกได้เพียงชั่วขณะ ต่อจากนั้นก็เลิศจึงกำลังพร้อมที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดขึ้นเป็นอกุศลธรรมต่อไป ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทรงพร่ำสอนไว้ทุกประการ

ขออ่านจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านเขียนมาจากประจันตคาม เมืองปราจีนบุรี มีข้อความว่า

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ ที่เคารพทราบ

ตั้งแต่ท่านอาจารย์ส่งหนังสือปรมัตถธรรมสังเขปไปให้ผมแล้ว ผมก็ได้ความชัดซึ้งอะไรอีก จึงมิได้ฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์มาจบจนบัดนี้

ท่านผู้เขียนจดหมายคงจะเห็นว่า พุดเข้าไป เข้ามา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ พุดแต่เรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และมีความเข้าใจว่า ไม่มีการชัดซึ้งใด ๆ อีก เข้าใจแล้ว จึงมิได้ฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์มาจบจนบัดนี้

ข้อความต่อไปในจดหมายมีว่า

เพราะผมนั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน และเกิดกระแสดจิตออกจากร่างจนไม่รู้สติ ต้องไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎตั้ง ๓ เดือน จึงคืนสติสัมปชัญญะดั้งเดิม หมอได้ห้ามมิให้นั่งวิปัสสนา ผมเสียตาย จึงหันมานั่งกสิณ กสิณของกระผมไม่ใช่แบบนั่งเพ่งเทียน หรือวงกลม ลูกแก้ว เป็นการนั่งภาวนาแบบความว่าง เป็นลักษณะตามธรรมที่แท้จริง กสิณของผมได้ความตามปรารถนา จะออกอาการทางมือทางเท้า เป็นลักษณะแบบกายบริหาร แต่กระผมยังชัดซึ้งข้อความในกสิณซึ่งยังไม่ทราบว่า ได้แก่

อะไร ผมสนใจ ไม่ทราบว่าจะไปถามผู้ใด จึงนึกถึงท่านอาจารย์ได้ จึงได้มีจดหมายมาเรียนถามท่านอาจารย์ ได้โปรดกรุณาอธิบายให้ผมได้ทราบด้วยเถิด หวังว่าท่านอาจารย์คงกรุณาทราบได้อย่างแน่นอน คงไม่ผิดหวัง

จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมาพร้อมจดหมายนี้ด้วย

ข้อความที่ถาม มีดังนี้ ๑. นีละ ๒. ปิตะ ๓. โลหิตะ ๔. โธทาตะ ๕. อาโลกะ ทั้ง ๕ ข้อนี้เท่า นั้น ข้อใดที่เป็นที่แจ้งชัดแล้ว ก็ไม่ต้องอธิบาย ข้อใดเคลือบแคลงก็โปรดอธิบายด้วย จะเป็นพระคุณอย่างสูง

สำหรับจดหมายฉบับนี้ ก็เป็นที่น่าเสียดาย ที่ท่านไม่ได้ฟังคำบรรยายมาจบจนบัดนี้ และท่านคิดว่า ไม่มีอะไรชัดซึ้งอีกแล้ว และก็เป็นผู้ที่นั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน เกิดกระแสจิตออกจากร่างจนไม่รู้สติ

เพราะฉะนั้น นั้นไม่ใช่วิปัสสนากัมมัฏฐาน ถ้าเป็นวิปัสสนาจริง ๆ ตามที่ได้บรรยายโดยลำดับ ผลจะไม่เป็นอย่างนี้ และอย่าเพิ่งคิดว่า ไม่มีความชัดซึ้ง รู้แล้วเข้าใจแล้ว แต่การปฏิบัติ ปฏิบัติไม่ตรงกับการที่จะให้รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ผลจึงไม่ใช่วิปัสสนา ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ควรใช้คำว่า วิปัสสนา แต่ท่านผู้ฟังก็ใช้คำว่า นั่งวิปัสสนา เพราะฉะนั้น ก็คงจะเป็นแบบอื่น ไม่ใช่การเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

สำหรับเรื่องของสมถภาวนานั้น จะกล่าวในโอกาสต่อไป แต่จะเป็นเฉพาะสมถภาวนาที่เกี่ยวแก่พระอริยสาวก หรือผู้ที่อบรมปฏิบัติเพื่อการเป็นพระอริยเจ้า

๔๙๖

ถ. เรื่องของการรู้แล้ว จริง ๆ ส่วนมากผู้ที่ได้ศึกษาแล้ว ก็รู้แล้วจริง ๆ ด้วย แต่เวลาปฏิบัติ มันโง่ มันไม่รู้ เช่น ปาณาติบาต องค์ธรรมที่จะครบกรรมบถมี ๕ ในการศึกษาก็รู้ และรู้จริง ๆ ว่า คือ สัตว์นั้นมีชีวิต ๑ และเรารู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต ๑ มีจิตคิดจะฆ่า ๑ ทำการฆ่า ๑ สัตว์นั้นตายเพราะการฆ่านั้น ๑

องค์ธรรมมี ๕ ประการอย่างนี้ รู้จริง ๆ แต่เวลาปฏิบัติจริง ๆ ไม่รู้ ผมสังเกตผู้ที่ทำงานรับจ้างในโรงฆ่าไก่บางคน เขาฆ่าด้วยความชำนาญ แต่การฆ่านั้น ผมไม่รู้ว่า จะครบองค์หรือไม่ คือ เมื่อฆ่าด้วยความชำนาญอย่างนี้ ขณะที่เขาฆ่า ก่อนฆ่าเขา อาจจะรู้ว่า สัตว์นั้นมีชีวิต คือ ไก่นี้มีชีวิต และขณะที่กำลังฆ่า มือจับหัวก็ดี มีดเฉือนก็ดี ด้วยความชำนาญของเขา เขาก็สามารถคุยกันได้ หัวเราะกันได้ และเท่าที่ผมสังเกต ขณะนั้นเขาไม่คิดเลย ไม่ได้รู้เลยว่าไก่นั้นมีชีวิต ขณะที่ฆ่ากันแบบนี้ ซึ่งไม่ได้ไปนึกไปคิดว่าไก่นั้นมีชีวิต ขณะที่เขาทำกันแบบนั้น อกุศลกรรมบถทั้ง ๕ องค์จะครบหรือไม่

ส. ทำไมต้องคิดด้วย รู้ก็รู้

ถ. ไม่รู้ เพราะเขาคุยกัน

ส. ไม่รู้ได้อย่างไร ถึงจะคุยกันก็รู้ จะนั่งเก้าอี้ ต้องบอกใหม่ว่า เก้าอี้ จี๋จะนั่งลงไปได้ ไม่ได้นึกถึงคำนี้เลย แต่รู้ จะหยิบอะไร จะทำอะไร เป็นกิจวัตรประจำวันก็เพราะรู้ โดยไม่ต้องคิดเป็นคำ ๆ ขึ้นมาเลย

ถ. ถ้าอย่างนั้นก็หวนเข้ามาในการเจริญสติปัฏฐาน ก็ไม่ต้องไปคิดอีกเหมือนกัน อาจารย์มักจะกล่าวเสมอว่า จะต้องสังเกต ลำเอียงก พิจารณา เทียบเคียง

ถ้าขณะที่มีสติเกิดขึ้นรู้สึกตัว มีเสียงปรากฏ ขณะนั้นได้ยินเสียง แต่ไม่ได้สังเกต ไม่ได้พิจารณา ไม่ได้เทียบเคียงต่าง ๆ ขณะนั้นก็รู้ว่าเสียงนั้นปรากฏ รู้อยู่อย่าง

นั้นเฉย ๆ ไม่ได้สังเกต ไม่ได้สำเหนียก จิตขณะนั้นจะมีอินทรีย์ทั้ง ๕ หรือไม่ อินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ถ้ารู้ว่าเสียงปรากฏทางหู และไม่ได้คิด ไม่ได้นึก ไม่ได้อะไรต่ออะไร ขณะนั้นอินทรีย์ทั้ง ๕ ประกอบด้วยหรือเปล่า

ส. อย่างไรก็ตามก็ห้ามคิดไม่ได้ ปกติธรรมดาคิดเรื่องอื่น แต่เมื่อฟังเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน สติเกิด เกิดคิดขึ้นมาว่า ที่กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ อาจจะต้องคิดอย่างนี้ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นผู้ที่สำเหนียก สังเกต มีความละเอียดเพิ่มขึ้นที่จะรู้ว่า คิดไม่ใช่เห็น นี่คือการที่จะเพิ่มความรู้ขึ้น โดยการเทียบเคียง สังเกต สำเหนียก พิจารณา จนกว่าจะเป็นความรู้ในลักษณะของสภาพรู้ อากาโร รู้ ซึ่งไม่มีรูปร่าง ไม่มีสีสัมผัส ไม่ใช่เสียง ไม่ใช่กลิ่น ไม่ใช่รส เป็นแต่เพียงธาตุรู้ อากาโร เป็นนามธาตุ เป็นนามธรรม คือ เป็นแต่เพียงสภาพที่รู้เท่านั้นเอง ซึ่งนั่นคือการเริ่มที่จะรู้ในลักษณะของนามธรรมโดยไม่ต้องคิด เพราะว่าถ้าคิด ก็เป็นนามธรรมอีกประเภทหนึ่งแล้ว นี่คือการอบรมเจริญสติปัฏฐาน จนกว่าจะเป็นความรู้ชัด จนกว่าจะเป็นความรู้แจ้ง

ณ. ขณะนั้นจะว่าไม่รู้ ก็ไม่ใช่ รู้อยู่เหมือนกันว่าเป็นเสียง อาศัยที่ได้ยินได้ฟังมาก่อน หรือว่าเคยเจริญ เคยนึกคิด เคยอะไร ๆ ต่าง ๆ มาก่อน ขณะนั้นถ้าได้ยินก็มีสติรู้ ขณะที่เสียงปรากฏก็รู้ รู้แล้วก็แล้วกันไป ไม่ได้คิดอะไร ๆ อีกต่อไป ขณะนั้นก็รู้อยู่เหมือนกันว่า นั่นเป็นเพียงเสียง อาศัยที่ศึกษามาได้ยินมา ก็รู้ว่าเสียงเป็นรูป แต่จิตขณะนั้นไม่ได้ไปนึกไปคิดอะไรอีก

ส. เป็นธรรมดา ทุกคนได้ยินเสียง แต่ภายหลังได้ฟังว่า เสียงเป็นรูปธรรม และก็เพิ่มความรู้จากการฟังอีกว่า ได้ยิน สภาพรู้ เป็นนามธรรม นั่นขั้นการฟัง แต่ที่จะรู้ว่าเป็นเสียง ไม่ใช่ตัวตน และเสียงเป็นรูปธรรม ต่างกับก่อนที่จะเคยรู้เคยฟังอย่างนี้มา ความรู้นี้แทรกขึ้นมาตอนไหน อย่างไร

อยู่ดี ๆ จะแทรกขึ้นมาได้อย่างไร ต้องมีเหตุ ต้องมีการสะสม ต้องมีการอบรม ต้องมีการระลึก ต้องมีการรู้ชัด

ถ. เท่าที่ผมศึกษาธรรม และสนใจการปฏิบัติวิปัสสนาของอาจารย์สุจินต์ ประมวลกับความรู้ทางโลก ๆ ที่ได้ศึกษามา คือ ทางด้านวิทยาศาสตร์ ผมเชื่อ ๑๐๐% ว่า เป็นทางที่ถูกต้องที่สุด

สมมติว่า เรื่องเสียง เท่าที่ศึกษามา คือ ความสั่นสะเทือนของอากาศจากแหล่งหนึ่งกระเทือนมาเข้าหูเรา ทำให้เยื่อหูเราสั่นสะเทือนต่อไปเรื่อย ๆ เพียงแต่เสียงซึ่งเป็นอากาศเล็ก ๆ สั่นสะเทือนแล้วมาเข้าหูเรา ก็มีอิทธิพล ทำให้เรานอนไม่หลับทั้งคืนก็มี หรือบางที่ทำให้เราพุงจืดวอลอยก็มี เพราะอากาศที่สั่นสะเทือนแท้ ๆ ถ้าอากาศนั้นเป็นการสั่นสะเทือนแบบที่ว่าเป็นการยกยอเรา หรือว่าเป็นการดูถูกเรา หรือว่าเป็นอะไร ๆ ตามที่โลกเราสมมติ เพราะฉะนั้น อิทธิพลของการสั่นสะเทือนของอากาศแท้ ๆ ทำให้เรานอนไม่หลับ หรือทำให้เราพุงจืดวอลอยก็มี

เป็นเรื่องของรูปจริง ๆ เป็นอนุของอากาศ ซึ่งไม่รู้ตัวเองเลยว่า กำลังดำเราหรือกำลังขมเรา นี่คือการว่า รูป ซึ่งผมเข้าใจตามเมื่อนำความรู้ทางโลก ๆ มาคิดหาเหตุผล และผมเชื่อว่า ถ้าหากเราได้พิจารณาว่า รูปนั้นเป็นรูปจริง ๆ ตรงตามลักษณะตามสภาวะจริง ๆ แล้ว เราต้องพ้นทุกข์แน่ ๆ เพราะว่าเราคงไม่ไปหลงอากาศที่สั่นสะเทือนมาถูกหูเราจนถึงกับนอนไม่หลับแน่ ๆ ถ้าเราต้องรู้ตามสภาพความเป็นจริง

แต่ว่าเมื่อผมได้มาศึกษา และปฏิบัติตามแนวทางเจริญวิปัสสนา ผมก็มีประสบการณ์อย่างนี้ คือ เมื่อผมพิจารณารูปที่ไร ผมมักจะไปได้นามทุกที เช่น มีเสียงมากระทบหูผม ไม่ว่าเสียงอะไร ถ้าบังเอิญสติผมเกิดขึ้น ผมมักจะท่องในใจว่า เสียงเป็นรูป ผมมักจะนึกอย่างนั้นอยู่เรื่อย พอนึกว่าเสียงเป็นรูป ที่เรานึกว่าเสียงนั้นเป็นรูป ก็กลายเป็นนามแล้ว จะไปนึกอย่างนั้นอยู่เรื่อย นี่คือการว่า เมื่อผมพิจารณารูป ก็มักจะไปได้นามอยู่ตลอดเวลา เป็นปรากฏการณ์ของผมอย่างหนึ่ง

ผมขอเรียนถามอาจารย์ว่า เมื่อสติเกิดขึ้น มีไหมว่า สติเกิดเฉย ๆ รู้ว่าเป็นรูปเป็นนาม แต่ไม่รู้ถึงสภาพความไม่มีตัวตน

ผมเคยมีสติเกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นก็เกิดขึ้นเฉย ๆ รู้ว่า เป็นรูปหรือเป็นนาม แต่สภาพที่จะคิดว่าไม่มีตัวตน ผมต้องมานั่งหาเหตุผลต่อไปอีก เช่น บังเอิญผมเอามือไป

ถูกตัวลูกผม ซึ่งตามปกติร่างกายของคนต้องมีความร้อน ผมก็ต้องนึกหาเหตุผลของความไม่มีตัวตนว่า ความร้อนนี้หรือคือลูกเรา เรายึดถือหลงรักว่าเป็นลูกเรา ความร้อนนี้ไม่ใช่ลูกเราแน่ ๆ เป็นพลังงานอย่างหนึ่ง มิฉะนั้นความร้อนในเตาก็เป็นลูกเราด้วย ความจริงไม่ใช่แน่ ๆ นี่คือการหาเหตุผลด้วยการคิดไปเรื่อย ๆ ผมมีประสบการณ์อย่างนี้ อยากจะให้อาจารย์ช่วยชี้แจงด้วย

ส. พิจารณาที่สภาพแข็งในขณะนั้นบ่อย ๆ เนือง ๆ การคิดนึกก็จะเว้นห่าง เพราะรู้ว่าขณะที่คิดไม่ใช่การรู้ลักษณะที่แข็ง ถ้าขณะนั้นจิตไม่รู้เรื่องนั้น เรื่องนั้นก็ไม่มีปรากฏในความคิดนึก

ตามสภาพความเป็นจริง คือ แม้ที่คิดอย่างนั้นก็ไม่ใช่ตัวตน และเมื่อไรที่สติระลึกได้ รู้ว่าที่กำลังคิดก็เป็นเพียงสภาพรู้เรื่อง เรื่องนั้นจึงปรากฏในความคิดนึก ก็จะได้เห็นว่า ร้อนเป็นลักษณะหนึ่งที่ปรากฏ

การอบรมเจริญสติปัฏฐานต้องเกี่ยวคู่กันไป ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แล้วแต่ว่าสติจะเกิดขึ้นระลึกสภาพธรรมขณะใด ก็สังเกตสำเนียงที่จะรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เช่น ในขณะที่กำลังคิด สติควรจะระลึกว่า คิดนั้นเป็นแต่เพียงนามธรรม เป็นสภาพรู้เรื่อง ไม่ต้องไปพะวงสงสัยกับร้อนเมื่อครู่นี้ เรื่องของร้อนหมดไปแล้ว แต่ว่าเป็นความคิดนึกที่สติควรจะระลึกว่า ทุกครั้งที่คิดจะเป็นโลกกว้างใหญ่ จะเป็นคนสองคน จะเป็นบ้านหลังหนึ่ง หรือว่าจะเป็นอะไรก็ตามแต่ เรื่องราวต่าง ๆ นั้นมีได้ เมื่อจิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นตรึงนึกไปในเรื่องนั้น

แม้แต่ความคิดนึก ก็ไม่ได้ตั้งอยู่ตลอดเวลา ความคิดนึกก็เกิดดับไปแต่ละขณะด้วย บางทีก็คิดเรื่องนี้ บางทีก็คิดเรื่องนั้น ซึ่งความคิดแต่ละขณะจะมีได้ก็เพราะจิตเกิดขึ้นรู้เรื่องนั้นแต่ละขณะ แต่เพราะเหตุว่าจิตเกิดดับสลับต่อกันอย่างรวดเร็วมาก และสติไม่ได้ระลึกว่า เป็นสภาพรู้ที่กำลังรู้เรื่อง ด้วยเหตุนี้เรื่องนั้นจึงปรากฏเหมือนจริงเหมือนมีจริง ๆ เหมือนเป็นโลกจริง ๆ เป็นคนจริง ๆ

เพราะฉะนั้น สติจึงต้องระลึกรู้แม้ในขณะที่คิดด้วย ปัญญาจึงจะเห็นชัดว่า รูปเป็นรูป นามเป็นนาม ขณะที่กำลังคิด ไม่ใช่ขณะที่กำลังรู้ร้อน เป็นปกติธรรมดา แต่ว่าสติระลึก

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งถามว่า เวลาที่กำลังกระทบสัมผัสอ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน รูปนั้นดับไปจริง ๆ หรือเปล่า ก็เป็นที่น่าสงสัยสำหรับผู้ที่ไม่ประจักษ์ในความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม เพราะไม่ปรากฏให้เห็นว่าอะไรดับหมดไป ทางตาก็เห็นต่อกันอยู่เรื่อย ๆ ไม่ประจักษ์ว่าเกิดดับ ขณะที่กำลังกระทบสัมผัส อ่อนอย่างไร แข็งอย่างไร ก็ยังปรากฏอย่างนั้น ยังไม่ประจักษ์ว่าเกิดดับ จะประจักษ์ได้อย่างไรในเมื่อทางตาทั้งกำลังเห็น ทางกายก็กำลังปรากฏอ่อนหรือแข็ง เพราะสติไม่ได้เกิดขึ้นแยกขาดแต่ละทางออกจากกันเสียก่อน

เมื่อสติไม่ได้เจริญอบรมจนกระทั่งสามารถที่จะรู้ว่า นามธรรมรูปธรรมแต่ละทวารก็เป็นแต่ละลักษณะจริง ๆ เช่น เห็นก็ไม่ใช่ได้ยิน สีไม่ใช่เสียง กลิ่นก็ไม่ใช่รส เย็นร้อน อ่อนแข็งก็ไม่ใช่กลิ่น ถ้าไม่แยกลักษณะของสภาพธรรมที่สามารถปรากฏให้รู้ได้ ให้ขาดออกจากกันแต่ละทวารจริง ๆ จะประจักษ์ความเกิดดับได้อย่างไร ก็ยังคงไม่ประจักษ์ ก็ยังคงปรากฏสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว

เพราะฉะนั้น จึงต้องเป็นปัญญาที่อบรมแล้วจริง ๆ และก็เพิ่มความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทวารจริง ๆ เมื่อได้อบรมจนกระทั่งเหตุสมควรแก่ผลแล้ว ด้วยเหตุใดผลจึงจะไม่ปรากฏในเมื่อเหตุสมควรแล้ว แต่ถ้าเหตุยังไม่ได้อบรมให้สมควร จะเรียกร้องให้ผลปรากฏสักเท่าไร ผลก็ย่อมปรากฏไม่ได้ นี่เป็นของธรรมดา

ขออ่านจดหมายของท่านผู้ฟัง ซึ่งท่านขอให้อ่านออกอากาศ มีข้อความว่า

ชุมพล เกร็ดแก้ว สัตหีบ ชลบุรี

จากผู้รับฟังทางวิทยุที่อยู่ห่างไกล ไม่สามารถที่จะมาฟังคำบรรยายในที่อาจารย์ออกอากาศได้ จึงได้พยายามเขียนจดหมายถึงอาจารย์ ช่วยอธิบายให้หายข้อข้องใจในรายการนี้ด้วย เพราะผู้ฟังยังมีนิวรณ์ครอบงำอยู่ โดยเฉพาะข้อวิกิจิจฉา คือ ความสงสัยในการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ของอาจารย์

คำว่า เห็นชัด กับคำว่า เห็นแจ้งแห่งตลอดสังขารมนั้น เห็นอย่างเดียวกัน หรือเห็นต่างกันอย่างใด การเจริญสติปัฏฐานของอาจารย์บอกว่า ไม่ต้องไปเจริญที่ไหน เจริญในบ้านก็ได้ ผมเห็นว่า การที่เราเจริญในบ้าน ก็เท่ากับการคลุกคลีไปด้วยหมู่ ด้วยคณะ คือ คลุกคลีด้วยต้นหนากามารมณ์ต่าง ๆ ที่คอยยั่วให้เกิิดอารมณ์อยู่เสมอ เรื่องนี้จะเอาอะไรมาพิสูจน์ตัดสินธรรมว่า ข้อปฏิบัติอย่างไหนผิด อย่างไหนถูก เพราะ ข้อตัดสินพระธรรมวินัยได้บ่งไว้ว่า อสังขารเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่ ด้วยคณะนั้น ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา

ลัทธิปัญญายาอย่างเดียว ย่อมไม่สามารถที่จะตัดสินอารมณ์ให้เด็ดขาดลงไปได้ว่า ไม่ใช่สัตว์ หรือบุคคลตัวตนได้ เพราะขาดวิตรก วิจารณ์ การพิจารณาให้ละเอียด จนเห็นแจ้งสังขารโดยทุก ๆ ประการ ตามธรรมดาเมื่อเราดูของ เมื่อเห็นด้วยตาเปล่า อย่างเดียวยังไม่พอ ยังไม่แน่ชัด อย่างน้อยเราจะต้องจับต้อง ลูบคลำ พลิกดูข้างโน้น ข้างนี้ ดูให้ชัดเสียก่อน จึงจะถูกต้องดี

การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็ยังอยู่ในขั้นโลกียะอยู่ ยังไม่ใช่ขั้นโลกุตระ ถ้าถึงขั้นโลกุตระแล้ว ก็มีนิพพานเป็นอารมณ์อย่างเดียว พระบรมศาสดาผู้ทรงปัญญาอันเลิศ พร้อมทั้งสาวกสาวิกาทั้งหลายที่มีมาในพระสูตร พระองค์ท่านยังต้องหลีกเร้นหนีเข้าไปปฏิบัติธรรมตามป่า หาทิสงบสงัด เป็นกายวิเวก ซึ่งเป็นการสอนตรงกันข้ามกับคำสั่งสอนของอาจารย์ที่ได้บอกอากาศอยู่ทุก ๆ วัน และอาจารย์ก็ยืนยันว่าของอาจารย์ถูกฝ่ายเดียว เมื่อถ้าเป็นเช่นนั้น พระบรมศาสดาทรงสอนให้ไปเจริญและปฏิบัติธรรมตามป่า โคนไม้ ที่ว่างเปล่า ก็ผิดไปอย่างนั้นหรือ

การสอนเดี๋ยวนี้อันนี้ รู้สึกว่าจะเก่งไปกว่าพระบรมศาสดาของเรามาก เพราะไม่ต้องไปทนทุกข์ทรมานตนตามป่าเขา หรือที่ว่างให้ลำบากเปล่า ๆ อยู่ปฏิบัติในบ้านซึ่งเต็มไปด้วยทุกสิ่ง สมบูรณ์ไปด้วยต้นหนากามารมณ์ ก็สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้

พระธัมมทินนาเถรภิกษุณี เมื่อท่านบวชเป็นภิกษุณีแล้ว ยังมีเพื่อนที่เคยเป็นพรรคพวกหรือญาติพี่น้องได้พากันมาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ ๆ มิได้ว่างเว้นเลย ทำให้ท่านคิดว่า ไม่ได้ประโยชน์ในการปฏิบัติธรรมเลย ครั้นจะห้ามเขาไม่ให้มา ก็ไม่ใช่ที่ เพราะ

ผู้ที่มาเยี่ยม ก็มาเพื่อความหวังดีทั้งนั้น ท่านจึงเลยตัดสินใจไปทูลลาพระศาสดาไปเจริญสมณธรรมในป่า จนได้บรรลุมรรคผลในไม่ช้าเลย

ในเมื่อเรานำเอามาพิจารณาดู ก็ไม่น่าจะมีการคัดค้านกันเลย อีกอย่างองค์แห่งการตรัสรู้ธรรม คือ โพชฌงค์ จะเจริญในที่วุ่นวายหรือที่พลุกพล่านไม่ได้ เพราะองค์ธรรมเหล่านั้นจะต้องอาศัยใช้สติปัญญาพิจารณาจนเกิดองค์ธรรมเหล่านั้นขึ้นมาได้ ถ้าขาดการพิจารณา องค์ธรรมเหล่านั้นจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

ได้ยินจากคำสอนของอาจารย์ว่า ผู้ที่เจริญสมณะหรือสมาธิจนเกิดความสงบขึ้นนั้น ไม่ได้ทำให้เกิดประโยชน์อะไรเลย และไม่ทำให้เกิดปัญญาด้วย ข้อนี้ก็ชักสงสัยว่า พระองค์ทรงสอนให้เราเจริญตามองค์ของมรรค ๘ ก็แล้วในองค์ของมรรคทั้ง ๘ ก็มีสัมมาสมาธิอยู่ด้วย ซึ่งเกี่ยวกับฌาน ถ้าไม่มีประโยชน์พระองค์ทรงสอนไว้เพื่ออันใด ผู้รู้ท่านยังกล่าวว่า สัมมาสมาธิเป็นองค์ประธาน นอกนั้นเป็นบริวาร เพราะในเมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว อะไร ๆ ก็ตั้งมั่นไปด้วย ดังเราจะได้เห็น ได้ยินมาจากพระสูตรว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน พระองค์ท่านก็ยังทรงเจริญฌาน และแล้วก็นิพพานในญาณนั่นเอง

ข้อนี้เราก็คควรนำมาพิจารณาเหมือนกัน ปัญญาที่ยังค้นคว้าอยู่ ก็ยังเป็นปัญญาลงโลกียปัญญา ปัญญาที่เป็นขั้นโลกุตระปัญญาไม่ต้องมาค้นคว้าหาทางดับทุกข์แล้ว เพราะมีนิพพานเป็นอารมณ์อย่างเดียว การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ท่านว่ากำหนดรู้อย่างหนึ่งอย่างใดแล้วเป็นอันว่า รู้ได้หมดทั้ง ๔ ข้อ

เราจะเห็นได้ว่า การเจริญกายานุปัสสนาชื่อว่าด้วยอานาปานบรรพ เมื่อรู้แจ้งแล้ว ละคลาย สัมราคิเลสตัณหาออกไปจากจิตแล้ว ก็บรรลุมรรคผลได้เหมือนกัน อย่างที่พระองค์ทรงเจริญเป็นตัวอย่างมาแล้ว ผมว่าดีกว่าที่จะมานั่งระลึกรูปนั้นนามนี้ที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ซึ่งวันหนึ่ง ๆ มีการเกิดขึ้นดับไปนับจำนวนไม่ถ้วน เพราะการเกิดและการดับรวดเร็วเหลือเกิน การเจริญกำหนดอายตนะก็ไม่เห็นมีที่ยืนยันว่า จะได้สำเร็จมรรคผลตรงไหน เพราะกิเลสมันเกิดได้ดับได้เหมือนกัน ขันธ ๕ อันได้แก่ รูปกับนาม คำว่า รูปกับนาม ก็ได้แก่ กายและใจ

๔๙๗

จดหมายจากท่านผู้ฟัง (ต่อ)

คำว่า สติ แปลว่า การระลึกได้ การระลึกนี้ก็ได้แก่ การคิดนึกนั่นเอง เพราะเมื่อเราจะทำอะไรก็ต้องคิดนึกเสียก่อนแล้วจึงทำ อย่างนี้เป็นารถูกต้อง ที่นี้การคิดนึกมาจากไหน ก็มาจากจิตใจนั้น ปัญญาเกิดมาด้วยอะไร ปัญญาก็เกิดมาจากการนึกและคิดนี้เองเป็นตัวปัญญา ตามหลักแล้ว พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงสอนเน้นหนักไปในทางให้ฝึกฝนอบรมจิตใจให้สะอาด เพราะเหตุนี้พระองค์จึงสอนให้กำหนดที่กายและที่ใจที่ยาววณาคืบนี้เอง ไม่ต้องไปกำหนดที่ไหน

คำว่า เอกายนมรรค มีคำแปลและอธิบาย ๔ อย่าง คือ แปลว่า ทางไปผู้เดียว อธิบายว่า ต้องละการคลุกคลีด้วยหมู่ แล้วไปอยู่ปฏิบัติแต่ผู้เดียว ๑ แปลว่า ทางไปแห่งพระผู้มีพระภาคพระองค์เดียว ไม่เกี่ยวกับ (ท่านเขียนไม่ชัด จะว่าไม่เกี่ยวกับอาจารย์) ความรู้ของใคร ๑ ทางไปในที่เดียว ได้มีอยู่เฉพาะในพระพุทธศาสนา ๑ ทางไปสู่ที่แห่งเดียว ได้แก่ ไปสู่พระนิพพานแห่งเดียว ๑

รู้สึกว่ายืมนามมายมาย คงจะเบื่อในการอ่าน หวังว่าอาจารย์คงไม่ยึดมั่น ถือนั่นในตัวตนจนเกินไป ช่วยนำมาออกอากาศให้ผู้รับฟังได้ฟังบ้าง เพราะจะได้รู้ในข้อผิดถูกอย่างไรในที่เขียนมานี้

โดยเคารพอย่างสูง

สุ. ไม่ทราบท่านผู้ฟังมีความเห็นอย่างไรบ้าง ในเรื่องนี้

ผู้ฟัง ท่านเจ้าของจดหมายที่เขียนมานี้ กระผมฟังดูแล้ว มีความรู้สึกว่าคุณเขียนมีความรู้ในธรรมดี แต่ว่าข้อปฏิบัติของท่านยังไม่ตรงนัก และที่ว่าได้ฟังคำบรรยายของอาจารย์ ผมเดาว่า ท่านฟังไม่ตลอด เพราะว่าข้อความในจดหมายทั้งหมดที่เขียนมานี้ส่วนมากอาจารย์ได้บรรยายไปแล้ว และที่ในจดหมายกล่าวว่า พระพุทธองค์จะทรงตรัสรู้ก็ต้องไปหาที่วิเวก นั้นก็จริงอยู่ แต่ว่าก่อนตรัสรู้ก็ได้เสด็จไป

ทรมานกายอดอาหาร ภายหลังจึงได้ตรัสรู้ แต่พระองค์ก็ไม่ทรงสอนให้ใครไปทรมานกาย เพราะว่าการทรมานกายนี้ผิด สำหรับการออกป่านั้น อาจารย์ก็บรรยายไปแล้วหลายครั้งหลายคราวเหลือเกินว่า เป็นอุปนิสัยของคนแต่ละคนที่อินทรีย์สั่งสมมาต่างกัน บางคนก็บรรลุนิพพาน บางคนก็บรรลุนิพพานในเมือง บางคนเช่นพระพาหิยะก็บรรลุมรรคกลางถนน พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมนิดเดียวเท่านั้น ท่านก็สามารถบรรลุนิพพานได้ ซึ่งถ้าท่านเจ้าของจดหมายได้ฟังโดยตลอดแล้ว จะไม่กล่าวว่า อาจารย์มีความรู้เก่งกว่าพระพุทธเจ้า

และที่เขียนว่า การพิจารณาโพชฌงค์ต้องใช้สติ ใช้ปัญญา ผมเห็นว่า ถ้าสติและปัญญาของผู้ใดมีก็ใช้ได้ ถ้าผู้ใดไม่มี จะเอาอะไรมาใช้ และสติเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ ถ้าสติไม่เกิด จะไปใช้ได้อย่างไร ที่ผู้เขียนเขียนมาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่ายังไม่รู้จักความเป็นอนัตตาของสติ ผมมีความเห็นเท่านั้นเอง

ส. ขอบพระคุณท่านผู้ฟัง เพราะฉะนั้น เท่าที่ได้บรรยายไปแล้วก็เป็นการตอบข้อสงสัยของทั้งท่านผู้เป็นเจ้าของจดหมายฉบับนี้และผู้ฟังบางท่าน

ท่านที่เขียนมาหลายท่าน มีความสงสัยคล้าย ๆ กันอย่างนี้ ก็ได้เรียนชี้แจงให้ทราบโดยตลอดทั้งหมด ไม่ทราบว่าจะทำไมท่านเจ้าของจดหมายจึงได้ยังข้องใจอยู่แต่อย่างไรก็ตาม ขอเรียนชี้แจงท่านเจ้าของจดหมายนี้เพิ่มเติมบางประการ

ที่ท่านกล่าวว่า

ผมเห็นว่า การที่เราเจริญในบ้าน ก็เท่ากับเป็นการคลุกคลีไปด้วยหมู่ ด้วยคณะ คือ คลุกคลีด้วยต้นหูกามารมณ์ต่าง ๆ ที่คอยยั่วให้เกิดอารมณ์อยู่เสมอ เรื่องนี้จะเอาอะไรมาพิสูจน์ตัดสินว่า ข้อปฏิบัติอย่างไหนผิด อย่างไหนถูก เพราะข้อตัดสินธรรมวินัยได้บ่งไว้ว่า อันธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่ ด้วยคณะนั้น ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา

ขอเรียนว่า

นี่เป็นสิ่งที่ถูกต้องแน่นอนที่สุด ที่ควรจะได้พิจารณาว่า อันธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่ ด้วยคณะนั้น ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา นี่ถูกต้อง และทำ

อย่างไรจึงจะไม่คลุกคลี ถ้าไม่อบรมสติปัฏฐาน ชีวิตตามความเป็นจริงก็ต้องอยู่ร่วมกันในโลก แล้วแต่ฐานะ เพศบรรพชิต หรือฆราวาส บรรพชิตที่คลุกคลีกันกับหมู่คณะกับพวกพ้องมิตรสหายก็ยังมีอยู่ ตราบใดที่ยังมีกิเลส และตัณหาที่ยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ยังไม่ได้

เพราะฉะนั้น หนทางเดียวที่จะไม่คลุกคลีจริง ๆ ก็ด้วยการระลึกถึงสภาพธรรมที่ปรากฏให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงในสภาพธรรมที่เป็นเพียงนามธรรม เป็นเพียงรูปธรรม ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ซึ่งชีวิตที่เกิดมาต่างกันไปตามเหตุตามปัจจัยของแต่ละบุคคลนั้น แต่ละบุคคลก็ต้องอบรมเจริญสติปัฏฐาน เพื่อที่จะระลึกถึงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมาตามความเป็นจริง จึงจะละการคลุกคลีได้ แต่ถ้าไม่อบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว ไม่มีหนทางที่จะละการคลุกคลีได้

ที่ท่านกล่าวว่า

ลำพังปัญญาอย่างเดียว ย่อมไม่สามารถที่จะตัดสินอารมณ์ให้เด็ดขาดลงไปได้ว่า ไม่ใช่สัตว์ หรือบุคคล ตัวตนได้ เพราะขาดวิตก วิจาร การพิจารณาให้ละเอียดจนเห็นแจ้งสัจธรรมโดยทุก ๆ ประการ ตามธรรมดาเมื่อเราดูของ เมื่อเห็นด้วยตาเปล่าอย่างเดียวยังไม่พอ และยังไม่แน่ชัด อย่างน้อยเราจะต้องจับต้อง ลูบคลำ พลิกดูข้างโน้น ข้างนี้ ดูให้ชัดเสียก่อน จึงจะถูกต้องดี การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็ยังอยู่ในชั้นโลกียะอยู่ ยังไม่ใช่โลกุตตระ ถ้าถึงขั้นโลกุตตระแล้ว ก็มีนิพพานเป็นอารมณ์อย่างเดียว

ที่ท่านเจ้าของจดหมายเขียนข้อความตอนนี้มา คงจะมีจุดประสงค์ให้พิจารณาธรรมเพื่อที่จะให้เกิดปัญญาที่รู้ชัด และท่านกล่าวถึงวิตก วิจาร ซึ่งเป็นการพิจารณาสภาพธรรม แต่ว่าโดยสภาพตามความเป็นจริงของปรมัตถธรรมแล้ว ถ้าท่านศึกษาโดยละเอียดจะทราบว่า มีจิตที่ดวงที่ไม่ประกอบด้วยวิตกเจตสิกและวิจารเจตสิก

เฉพาะทวีปญฺหวิญญฺาณ ๑๐ ดวงเท่านั้น ในกามาวจรจิต ๕๔ ดวง ที่ไม่มีวิตกเจตสิก และวิจารเจตสิก ซึ่งทวีปญฺหวิญญฺาณ ๑๐ ดวง ได้แก่ จักขุวิญญฺาณ ๒ ดวง โสทวิญญฺาณ ๒ ดวง ฆานวิญญฺาณ ๒ ดวง ชิวหาวิญญฺาณ ๒ ดวง กายวิญญฺาณ

๒ ดวง จิต ๑๐ ดวงนี้ไม่ประกอบด้วยวิตก วิचारเจตสิก คือ ไม่ประกอบด้วยเจตสิกอื่น นอกจากเจตสิกเพียง ๗ ดวงเท่านั้น เพราะฉะนั้น วิตก วิचारย่อมมีอยู่เป็นประจำใน กามาวจรจิต ซึ่งในการอบรมเจริญสติปัฏฐาน มีไหมที่ปัญญาจะเกิดได้โดยสติไม่ระลึก และสัมมาสังกัปปะไม่ตรึก ไม่จรดในลักษณะของอารมณ์ที่ต่างกัน เพื่อให้ปัญญาได้เห็นชัดว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม และรูปธรรมไม่ใช่นามธรรม

เพราะฉะนั้น ท่านที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่ว่าจะมีเฉพาะปัญญา เจตสิกเท่านั้นที่เกิดขึ้น แต่สติจะต้องเกิดระลึกรู้ และวิตกเจตสิกซึ่งเป็นสัมมาสังกัปปะ จะต้องตรึกหรือจรดตรงอารมณ์ที่ต่างกัน เพื่อที่จะให้ปัญญารู้ชัดในลักษณะของ อารมณ์ที่ปรากฏนั้นว่า ลักษณะของรูปธรรมไม่ใช่นามธรรม ลักษณะของนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม

นี่คือหน้าที่ของเจตสิกซึ่งเป็นองค์ของมรรคมองค์ ๘ เพราะฉะนั้น ท่านที่อบรมเจริญสติปัฏฐานทราบ ว่า ไม่ใช่จะมีแต่ปัญญาที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการระลึกรู้ พิจารณา เทียบเคียง ค้นคว้าให้รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ และไม่ใช่หมายความว่า ไปนั่งคิดนึก เพราะว่าท่านเจ้าของจดหมายท่านกล่าวว่า คำว่า สติ แปลว่า ความระลึกได้ การระลึกนี้ ก็ได้แก่การคิดนึกนั่นเอง เพราะเมื่อเราจะทำอะไร ก็ต้องคิดนึกเสียก่อนแล้วจึงทำ อย่างนี้เป็น การถูกต้อง ที่นี้การคิดนึกมาจากไหน ก็มาจากจิตใจนั้น ปัญญาเกิดมาด้วยอะไร ปัญญาเกิดมาจากความนึกคิดนี้เอง

เพราะฉะนั้น ท่านก็กล่าวเฉพาะขั้นของปัญญาที่เป็นเพียงขั้นการพิจารณา แต่ไม่ใช่ขั้นของการอบรมเจริญสติปัฏฐานซึ่งเป็นมรรคมองค์ ๘

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ๔ จะพ้นไปจากนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏทาง ตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจไม่ได้ ซึ่งการที่ท่านมีสติเกิดขึ้นระลึกรู้ ลักษณะสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ก็จะเป็นการอบรม จิตใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากความเห็นผิดที่เคยยึดถือนามรูปว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ได้ และที่กำลังบรรยายเรื่องแนวทางเจริญวิปัสสนา ก็เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้อบรมเจริญสติ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ไม่ผิดจากข้อความที่ท่าน

เจ้าของจดหมายกล่าวว่า ตามหลักแล้ว พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงสอนเน้นหนักไปในทางให้ฝึกฝนอบรมจิตใจให้สะอาด เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงสอนให้กำหนดที่กายและที่ใจที่ยาววาวหนาคืบนี้เอง ไม่ต้องไปกำหนดที่ไหน ซึ่งก็ต้องด้วยปัญญา และสติที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนเป็น ความรู้ชัด ความรู้ถ่องแท้ แจ่มแจ้งแทงตลอดสัจธรรม เพราะฉะนั้น ถ้าท่านเจ้าของ จดหมายยังไม่ได้อบรมเจริญสติปัญญา ท่านก็ยังคงมีวิจิกิจฉา คือ ความสงสัย

และที่ท่านเขียนมาว่า คำว่า เห็นชัด คำว่า เห็นแจ้งแทงตลอดสัจธรรมนั้น เห็นอย่างเดียวกัน หรือเห็นต่างกันอย่างไรรู้

นั้นก็เพราะท่านเพียงแต่ครุ่นคิดพิจารณา เป็นปัญญาที่เกิดจากเพียงขั้นการคิด นึกเท่านั้น

ข้อความต่อไป ท่านกล่าวว่า

พระบรมศาสดาผู้ทรงปัญญาอันเลิศ พร้อมทั้งสาวกสาวิกาทั้งหลายที่มีมาใน พระสูตร พระองค์ท่านยังต้องหลีกเร้นหนีไปปฏิบัติธรรมตามในป่า หาที่สงบสงัด เป็นกายวิเวก ซึ่งเป็นการสอนตรงกันข้ามกับคำสอนของอาจารย์ที่ออกอากาศอยู่ทุก ๆ วัน และอาจารย์ก็ยืนยันว่า ของอาจารย์ถูกฝ่ายเดียว

ไม่ได้ยืนยันว่าเป็นของดิฉัน ทุกครั้งที่บรรยาย ท่านผู้ฟังจะได้ยินข้อความ โดยตรงจากพระไตรปิฎก จากอรรถกถา หลาย ๆ สูตร หลาย ๆ ตอน จากพระวินัย บ้าง พระอภิธรรมบ้าง ไม่เคยกล่าวว่า เป็นของดิฉัน และได้เรียนชี้แจงให้ท่านผู้ฟัง พิจารณา ไตร่ตรอง เทียบเคียงเหตุผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะได้เกิดความเข้าใจที่ ถูกต้อง

๔๙๘

ท่านเจ้าของจดหมายกล่าวว่า

เมื่อถ้าเป็นเช่นนั้น พระบรมศาสดาทรงสอนให้ไปเจริญและปฏิบัติตามป่า
โคนไม้ ที่ว่างเปล่า ก็ผิดไปอย่างนั้นหรือ

นี่เป็นการขาดความละเอียดในการศึกษาธรรม แม้ในมหาสติปัฏฐานสูตรเพียง
สูตรเดียว ซึ่งเป็นพระสูตรที่ประมวลเรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นการเจริญ
มรรคมงคล ๘ ไว้ ท่านเจ้าของจดหมายลองอ่านอีก ระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิต ของ
เวทนา ของกาย ของธรรมในขณะไหนบ้าง นั่ง นอน ยืน เดิน พุด นิ่ง คิด เหลียว
คู้ เหยียด ประกอบกิจการงานต่าง ๆ ไม่ได้มีข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนให้ไป
เจริญและปฏิบัติธรรมตามป่า โคนไม้ ที่ว่างเปล่าเลย

แต่ถ้าเป็นเรื่องของสมถภาวนา จะมีข้อความอย่างนี้ และถ้าอ่านไปโดยตลอด
จะพบว่า ผลคือบรรลุมานจิตเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ปฐมฌานจนถึงอรุณฌาน นั่นเป็น
เรื่องของการอบรมเจริญสมถภาวนา ถ้าท่านพบข้อความในเรื่องของป่า โคนไม้ เรือน
ว่าง แม้ในมหาสติปัฏฐานสูตร ถ้าเป็นการระลึกรู้ลักษณะของลมหายใจตามที่เคย
อบรมมาจนกระทั่งฌานจิตเกิด เมื่อเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐานแล้ว สติจะต้องเกิด
ระลึกรู้สภาพของลมหายใจที่กำลังปรากฏให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่
ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แต่ถ้าเป็นสมถภาวนา เป็นการเจริญอานาปานสติ-
สมาธิ ก็จะต้องให้มีความสะดวกสบายในการที่จะให้จิตสงบถึงขั้นฌานจิตได้

ท่านผู้ฟังยกตัวอย่างพระธัมมทินนาเถรีภิกษุณี เมื่อท่านบวชเป็นภิกษุณีแล้ว
ยังมีเพื่อนที่เคยเป็นพรรคพวกและญาติพี่น้องได้พากันมาเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ ๆ มิได้
ว่างเว้นเลย ทำให้ท่านคิดว่า ไม่ได้ประโยชน์ในการปฏิบัติเลย ครั้นจะห้ามเขาไม่ให้มา
ก็ไม่ใช่ที่ เพราะผู้ที่มาเยี่ยม ก็มาเพื่อหวังดีทั้งนั้น ท่านจึงตัดสินใจทูลลาพระศาสดาไป
เจริญสมณธรรมในป่า จนได้บรรลุมรรคผลในไม่ช้าเลย

ท่านกล่าวเฉพาะได้บรรลุมรรคผลในไม่ช้า ซึ่งความจริงท่านธัมมทินนาเถรีไม่ได้บรรลุเฉพาะมรรคผลเท่านั้น ยังได้ฌานสมาบัติด้วย เพราะว่าท่านมีอุปนิสัยปัจจัยสะสมมาที่จะได้บรรลุทั้งฌานและมรรคผล และทำไมท่านยกเฉพาะท่านธัมมทินนาเถรีทำไมท่านไม่คิดถึงวิสาขอุบาสก ซึ่งเคยเป็นสามีของท่านธัมมทินนาเถรีในขณะที่ท่านยังเป็นฆราวาส ท่านวิสาขอุบาสกบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคลก่อนพระธัมมทินนาเถรี ท่านวิสาขอุบาสกท่านอยู่ที่ไหนเมื่อท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล ท่านไม่ได้ไปสุปัฏา ท่านไม่ได้ไปสุโคณัม ท่านไม่ได้ไปสุเรณว่าง แต่ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล

พุทธบริษัทที่ ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระผู้มีพระภาคไม่ได้ทรงจำกัดการบรรลุมรรคผลเฉพาะภิกษุ ภิกษุณี หรือเพศบรรพชิต ซึ่งตัวอย่างในพระไตรปิฎกก็มีอุบาสก อุบาสิกาที่บรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมาก ถ้าท่านเจ้าของจดหมายใครที่จะหลีกเลี่ยง ก็ไม่มีใครขัดขวาง ท่านก็ไปบวชเสียเท่านั้น ก็เป็นพุทธบริษัทที่เป็นภิกษุ ท่านมีอุปนิสัยที่จะหลีกเลี่ยง ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวของท่าน แต่พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงห้ามพุทธบริษัทอื่นไม่ให้เจริญสติปัฏฐาน และไม่ได้กั้นมรรคผลที่จะเกิดกับอุบาสกอุบาสิกาด้วย เพราะพระผู้มีพระภาคทรงรู้แจ้งว่า ไม่ว่าบุคคลใดก็ตามที่อบรมเจริญสติปัฏฐานซึ่งเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ผลคือปัญญาย่อมเกิดขึ้นตามลำดับขั้นที่จะรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้

และท่านเจ้าของจดหมาย ก็ไม่ได้กล่าวถึงข้อปฏิบัติที่ท่านจะปฏิบัติเมื่อท่านหลีกเลี่ยงไป ซึ่งถ้าท่านแสดงข้อปฏิบัติอื่นที่นอกจากการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะสามารถทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ ก็จะได้นำมาเทียบเคียงเหตุผล พิจารณา ไตร่ตรองในข้อปฏิบัติที่ท่านปฏิบัติอยู่ หรือที่คิดว่าถูกว่าจะถูกต้องประการใด แต่ท่านก็ไม่ได้กล่าวถึงข้อปฏิบัติเลย ว่าไปแล้วท่านจะปฏิบัติอย่างไร

สำหรับการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่มีบุคคลใดปฏิเสธเลยว่า ปัญญานั้น คือ ปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ซึ่งเป็น

สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ต้องมีปัญญาขั้นนี้เสียก่อนจึงจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ถ้าสภาพธรรมกำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ในขณะนี้ แต่ไม่สามารถที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ ก็ไม่ใช่ปัญญา และถ้าปัญญาอย่างนี้ยังไม่เกิด ไม่มีทางที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน วิธีอื่นจะยังมีอีกไหมที่สามารถจะทำให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ตามความเป็นจริงในขณะนี้ได้

ท่านผู้ฟังซึ่งมีความข้องใจในเรื่องที่กำลังบรรยายอยู่ และใครที่จะถือกุศลอนุเคราะห์ท่านผู้อื่น ก็ขอให้ท่านได้กล่าวถึงข้อปฏิบัติที่ท่านจะปฏิบัติเมื่อท่านหลีกเร้นไป หรือว่าข้อปฏิบัติอื่นที่ท่านเข้าใจว่าถูกต้องกว่าการที่จะเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

สำหรับการที่จะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งกำลังเกิดดับอยู่ทุกขณะ ไม่มีท่านผู้ใดคัดค้านใช่ไหม ตามที่ได้ศึกษามาว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้กำลังเกิดดับอยู่ และการที่ปัญญาสามารถที่จะรู้แจ้งหรือว่าแทงตลอดในลักษณะที่เกิดดับสืบต่อกันตามความเป็นจริง จะต้องเป็นปัญญาขั้นติรณปริญญา คือ เป็นปัญญาที่พิจารณาทั่วทั้งในสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่มีการสงสัยว่า ลักษณะนี้นามธรรมหรือรูปธรรม ทางตาที่กำลังเห็น นามธรรมเป็นอย่างไร รูปธรรมเป็นอย่างไร ทางหูที่กำลังได้ยิน นามธรรมเป็นอย่างไร รูปธรรมเป็นอย่างไร จะต้องอบรมเจริญปัญญาจนถึงขั้นที่เป็นการรู้ทั่วจริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรม จึงจะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมได้

ขณะนี้ นามธรรมเกิดดับสืบต่อกันมากมายหลายประเภท เวทนา ความรู้สึก ซึ่งเป็นเวทนาขั้นต้น ไม่ใช่วิญญูณขั้นต้น ไม่ใช่สังขารขั้นต้น ไม่ใช่สัญญาขั้นต้น สติเคยเกิด ระลึกบ้างไหมในลักษณะของความรู้สึกซึ่งมีจริง ๆ ซึ่งไม่ใช่การเห็น ไม่ใช่สภาพที่ได้ยินเสียง แต่เป็นความรู้สึกนานาชนิด นานาประการที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ถ้าสติยังไม่เคยเกิด ไม่ระลึก ไม่รู้ ก็แยกไม่ออก แม้ในลักษณะของนามธรรมต่าง ๆ ที่เคยยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา

เป็นเรื่องที่ละเอียด และปัญญาจะต้องอบรมเจริญจนกระทั่งรู้ และก็ละความสงสัยในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ นามธรรมและรูปธรรมเกิดดับสืบต่อกันมากมายหลายประเภททั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ นามธรรมที่รู้อารมณ์ทางตา ก็ไม่ใช่นามธรรมที่รู้อารมณ์ทางหู เพียงแค่นี้แยกขาดออกจากกันหรือยัง ถ้าสติไม่เกิด ไม่มีการที่จะรู้ชัดได้ว่า สภาพที่กำลังรู้ทางตาไม่ใช่สภาพที่กำลังรู้ทางหู ซึ่งการที่จะประจักษ์ว่า นามใดเกิดแล้วดับ รูปใดเกิดแล้วดับ ย่อมประจักษ์ไม่ได้เลย ถ้าปัญญายังไม่ได้เกิดขึ้นรู้ความต่างกันของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น สติต้องเริ่มระลึกในลักษณะของรูปธรรมบ้าง นามธรรมบ้าง ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง เฉพาะทางตา ทวารเดียว ปัญญาก็จะต้องอบรมจนประจักษ์จริง ๆ ว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรมในขณะที่กำลังเห็น ทางหูทางเดียว ปัญญาก็จะต้องรู้ชัดจริง ๆ ว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม

ชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ถ้าอบรมเจริญสติปฏิฐานแล้ว จะเห็นได้ว่า มีสภาพธรรมทั้งที่เป็นกุศล ทั้งที่เป็นอกุศล ทั้งที่เป็นวิบาก คือ ผลของกรรม เกิดปรากฏต่าง ๆ กัน สภาพธรรมที่สะสมมานี้มีความวิจิตรมาก ไม่มีท่านผู้ใดสามารถที่จะคาดคะเนรู้ได้ล่วงหน้าว่า อารมณ์ชนิดใดจะเกิดปรากฏ ความรู้สึกชนิดใดจะเกิดปรากฏ โลภะจะเกิด หรือว่าอโลภะจะเกิด ความตระหนี่หวงแหนจะเกิด หรือว่าความริษยาจะเกิด ไม่มีใครสามารถที่จะรู้สภาพของจิตใจซึ่งแต่ละท่านสะสมมาอย่างวิจิตร และสภาพธรรมใดก็ตามที่เกิดขึ้นแล้ว เกิดได้เพราะมีเหตุปัจจัยสะสมมาจึงได้เกิดขึ้น บังคับบัญชาไม่ได้ เกิดแล้วเพราะมีปัจจัยสะสมมาที่จะให้เกิดขึ้น ก็เกิดขึ้น

นี่เป็นการอบรมปัญญาที่จะให้เห็นความเป็นอนัตตาของสภาพธรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นปรากฏตามความเป็นจริง ปัญญาต้องอบรมรู้ชัดในสภาพธรรมจริง ๆ จึงจะสามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ผู้ฟัง ข้อสงสัยในการเจริญสติ อย่างที่ท่านผู้ฟังท่านนี้เขียนมา เรื่องอย่างนี้ไม่ได้มีเฉพาะท่านผู้ฟังท่านนี้ท่านเดียว ยังมีอีกหลาย ๆ ท่านที่ยังไม่เข้าใจว่า การเจริญสติเจริญอย่างไร ไปยึดอะไรต่ออะไรก็ไม่ทราบ และก็เขียนออกมาว่าอย่างนี้ ที่จริงถ้าท่านอ่านหรือค้นคว้าในพระไตรปิฎก ท่านจะเห็นอะไรต่ออะไรอีกมากมาย ที่ท่านตั้งหลักไว้ว่า จะต้องไปอยู่ตรงนั้นตรงนี้ ซึ่งความจริงพระพุทธองค์ไม่เคยตรัสอย่างนี้ อยู่ที่ไหนก็ได้ บรรลุที่ใดก็ได้ ไม่จำกัดอะไร ที่จริงพุทธประสงค์นั้น คือ เมื่อไปอยู่ที่นั่น ๆ แล้ว อย่าลืมการเจริญสติ แต่ถ้าเกี่ยวกับการเจริญสมาธิหรือการเจริญสมถะแล้วสมควรจะไปอยู่ในที่สงบสงัดอย่างนั้น เพื่อให้สมาธินั้นตั้งมั่น แต่การเจริญสตินั้นอยู่ที่ไหนก็ได้ ถ้าท่านไปพักผ่อนอยู่ที่ป่า พระพุทธองค์ก็ตรัสว่า อย่าลืมเจริญสติด้วย อย่าไปอยู่เฉย ๆ แต่ไม่ใช่ท่านไล่ให้ไปอยู่ที่ป่า ไปเจริญสติที่นั่น ไม่ใช่อย่างนั้น อย่าเข้าใจคลาดเคลื่อนเป็นอันขาด ถ้าเข้าใจคลาดเคลื่อนแล้ว ธรรมของพระพุทธองค์จะไม่เกื้อกูลเลย อย่างที่พระองค์ใช้คำว่า สติ สพฺพตฺถ ปตฺติยา สตินี้จำปรารภนาในที่ทั้งปวง ต้องเข้าใจความข้อนี้ให้ชัดด้วย

อีกประการหนึ่ง การเจริญสตินี้ ท่านอาจารย์ได้ย้ำตอนสุดท้าย ถ้าท่านผู้ใดยังไม่สามารถจะแยก รูป แยกนาม ออกแต่ละทาง แต่ละทวารแล้ว ผู้นั้นไม่มีโอกาสที่จะสละความเป็นตัวตนออกไปได้ อย่างขณะนี้ เห็น ถามว่าเห็นอะไร เห็นคน ที่เห็นนี้โดยหลักการแล้ว เห็นคนไม่ได้ แต่เห็นสิ่งที่สมมุติกันเรียกว่า สี หรือจะเรียกอะไรก็สุดแล้วแต่ แต่ว่าตาเห็นได้แค่นี้ แต่ที่เห็นคนนั้น เป็นเรื่องความจำ จำเอาไว้ว่า อย่างนี้แหละเขาเรียกว่าคน เพราะจำเอาไว้ นี่คือการไม่ได้แยก ต้องแยกให้ออก คือ เห็นทางตา กับสัญญาจำทางใจ คนละที่ คนละแห่ง ถ้าแยกอย่างนี้ยังไม่ได้ ความเป็นตัวตนก็แยกไม่ออก สลัดไม่ออก ก็เป็นตัวตนอยู่อย่างนั้นเอง อภิชฌาและโทมนัสก็เกิดอยู่อย่างนั้นเอง

ถ้าเห็นตามสภาวะจริง ๆ แล้ว เห็นขณะนี้ เป็นสีจริง ๆ มีแค่นั้นเอง ไม่มีอะไรอื่น และที่เกิดความชอบใจ หรือความไม่ชอบใจขึ้น เพราะมีอย่างอื่นเข้ามารวมด้วย ที่จริงตามสภาวะที่เห็นจริง ๆ เป็นรูปจริง ๆ เป็นนามจริง ๆ นั้น ไม่มีอะไรอื่น เกิดขึ้น

และก็ดับไปเท่านั้นเอง หมดเรื่องกัน อย่างอื่นไม่มี แต่ที่แทรกแซงเข้ามา เพราะว่าเรา
จำอะไรต่อมิอะไรไว้มากมายเหลือเกิน ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทาง
ใจ ซึ่งทางใจนี่ก็เก็บอะไรต่ออะไรไว้สารพัด โดยมากเป็นเรื่องของสัญญาทั้งนั้น ถ้า
สัญญาไม่เก็บไว้ เราไม่รู้หรือกว่าอะไรเป็นอะไร ไม่รู้จริง ๆ แต่สัญญาเก็บเอาไว้ เราจึง
รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งนั้น เราารู้เรื่องราว

อย่างคำพูดนี้ก็เหมือนกัน ทางหูที่ได้ยิน ก็แค่ได้ยินเท่านั้นเอง เสียงก็เป็นเสียง
เท่านั้นเอง ซึ่งต่างกัน เสียงก็คือเสียง ได้ยินก็คือได้ยิน แค่นี้หมดแล้ว แต่ทำไมเราไปรู้
ว่า นี่เป็นคำที่เขาชมเชยเรา นี่เป็นคำที่เขาตำราเรา นั่นก็เพราะสัญญาเก็บเอาไว้ และ
เราก็เอาสัญญานี้มาเป็นเดือตเป็นค้ำยัน ขอบอกขอบใจบ้าง ถ้าแยกให้ออกจริง ๆ
แล้ว ผมแน่ใจว่า ความเป็นตัวตนจะสามารถค่อย ๆ หลุดไปได้ทีละเล็กทีละน้อย ๆ แต่
ว่าขั้นของปัญญาที่จะให้แจ่มแจ้งชัดเจนจริง ๆ นั้น ต้องอบรมกันมาก ไม่ใช่ครั้งเดียว

ทางตานี้ก็ต้องอบรมกัน สมมติว่าสักหลายล้านครั้ง ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย ก็อีกหลายล้านครั้ง จนกว่าจะชินจริง ๆ อย่างที่อาจารย์ย้าแล้วย้าอีกว่า
จนชินจริง ๆ จนกล่าวว่า นี่แค่รูปเท่านั้นเอง นี่แค่นามเท่านั้นเอง ถ้าเป็นอย่างนี้ได้
จริง ๆ รับรองได้ว่าอตตะ ตัวตนเข้ามาไม่ได้ ไม่มีหนทางที่จะเข้ามา แต่ที่เข้ามาก็
เพราะว่า เรารวมกัน แยกไม่ออก ไม่ว่าทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
ทางใจ ถ้าแยกออกได้เมื่อไร เมื่อนั้นสติก็มีความเจริญมากขึ้น และจะเจริญมากขึ้นทุก
ที ๆ จนกลายเป็นความชำนาญ ซึ่งมรรคอาจจะเกิดขึ้นเมื่อไรเราก็ไม่รู้

นี่เป็นความเห็นของผม และผมได้เจริญตามแนวนี้ ซึ่งพอที่จะเรียนให้ท่านผู้ฟัง
ทั้งหลายเข้าใจได้ ไม่ใช่เรียนรู้มาแต่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจไม่ได้ ผมก็ไม่รู้ว่าจะเจริญสติไป
ทำไม ขอบคุณมาก

ส. ขอบพระคุณ ข้อคิดประการหนึ่งจากจดหมายของท่านผู้ฟังท่านนี้ และ
สำหรับท่านที่ยังคิดว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานจะต้องไปสู่สถานที่หนึ่งสถานที่ใด
คือ ท่านคงจะลืมนึกว่า ถ้าท่านคิดอย่างนั้น ท่านเชื่ออย่างนั้น ท่านเห็นอย่างนั้นแล้ว
เป็นการปฏิเสธสัจธรรม เพราะถ้าเป็นผู้ที่รู้จริงแล้ว ต้องรู้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน

ถ้ารู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา เป็นความจริง อยู่ที่ไหนก็รู้ ในเมื่อรู้แล้ว และก็จริง ๆ ด้วย ก็ต้องไม่เกิดความลังเลสงสัยว่า ที่นี้รู้ได้ไหม ที่นั่นรู้ได้ไหม ถ้าท่านรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจริง ๆ

ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็โดยนัยเดียวกัน

สัจจะ คือ ความจริง ย่อมจริงทุกสถานที่ ทุกกาล เห็นในขณะนี้เกิดดับ ต้องจริงโดยตลอด ไม่ว่าอดีต หรืออนาคต หรือ ณ สถานที่ใด ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส คิดนึก สภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น สัจธรรมของสภาพธรรมนั้น ๆ คือ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เกิดขึ้นแล้วดับไป ไม่ใช่ว่า อยู่ที่โน่นดับ อยู่ที่นี่ไม่ดับ หรือว่า อยู่ที่โน่นรู้ อยู่ที่นี่ไม่รู้ ถ้าอยู่ที่โน่นรู้ อยู่ที่นี่ไม่รู้ จะถือว่าเป็นความจริงได้ไหม เพราะฉะนั้น ความรู้นั้นยังไม่จริง ถ้าเป็นความจริง ต้องจริงเหมือนกันหมด เป็นความจริง ๆ ได้อบรม ได้เจริญ จนกระทั่งได้ประจักษ์แจ้ง และหมดความสงสัย เมื่อหมดความสงสัย จะไม่มีปัญหาเรื่องสถานที่เลย

แต่ถ้าท่านผู้ใดยังกล่าว ยังยืนยันเรื่องการจำกัดสถานที่ ก็หมายความว่า ยังไม่ใช่เป็นความจริง ถ้าเป็นความจริง ๆ จะหมดความสงสัยในเรื่องสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นที่ใดก็ตาม สัจธรรมก็คงเป็นสัจธรรมอยู่นั่นเอง ความรู้ที่ได้อบรมเจริญแล้วเป็นความจริงในสภาพธรรมที่ปรากฏ จะหมดความสงสัยประการใด ๆ ทั้งสิ้น

๔๙๙

ผู้ฟัง ขอได้โปรดระลึกในเบื้องต้นว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าบันทึกไว้ในบาลี เป็นภาษามคธ ภาษามคธนี้ถ้ารู้ไม่ดี แปลออกมาผิด ก็ไปกันใหญ่ จะสังเกตได้ที่เห็น แปลกันไม่ถูกไม่ต้อง อย่างจดหมายที่อาจารย์อ่าน เอกายโน อยัม ภิกขเว มคฺโค ไปแปลว่า หนทางเป็นที่ไปของพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว หมายความว่าอะไร ไม่ถูก เลย ไวยากรณ์ก็ไม่ถูก ความหมายหลักก็ไม่ถูก ผมรู้บาลีและเรียนไวยากรณ์มา ตาม ศัพท์ไวยากรณ์ เอกก็ดี อายนะก็ดี เป็น adjective หรือ คุณนามของมรรค มรรค แปลว่า ทาง อายนะ แปลว่า เป็นที่ไป เอก แปลว่า อันเดียว เพราะฉะนั้น ที่ถูกต้องแปลว่า หนทางนี้ทางเดียวไปนิพพาน ต้องทางนี้ทางเดียว ทางอื่นไม่ได้ แต่ กลับแปลว่า เป็นที่ไปของพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว คนที่ฟังตามที่ไม่รู้เรื่องก็เข้าใจผิด ตามไปด้วย

อีกเรื่องหนึ่งที่ว่า เห็นชัด เห็นแจ้ง อะไรนี้ ความจริงเป็นศัพท์เดียว วิปัสสนา วิ แปลตรง ๆ ว่า วิเศษ แจ่ม ชัด และ ปะสะ แปลว่า เห็น ซึ่งในจดหมายเขาถาม อาจารย์ว่า เห็นชัด เห็นแจ้ง ต่างกันไหม เพราะฉะนั้น ก็ได้ทั้งนั้น จะว่าประจักษ์ก็ได้

อย่างปัญญา ญา แปลว่า รู้ ปะ แปลว่า ทัว ปัญญา แปลว่า รู้ทั่ว หมายความว่ารู้อะไรหมดทั่ว แต่เป็นภาษาไทย เราก็แปลไปต่าง ๆ

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า สาตุถิ สพฺพญฺชนํ เกวลปริปฺณฺณํ บริสุทฺธํ คำสอน ของท่านทั้งเนื้อความ ทั้งตัวหนังสือพยัญชนะต้องได้ความหมดทั้งนั้น สาตุถิ คือ ทั้งเนื้อความ เนื้อถ้อยกระທความ สพฺพญฺชนํ คือ พร้อมทั้งพยัญชนะ จะขาดจะ เกินไม่มี ได้ความหมดทุกแง่ทุกมุม พระพุทธเจ้าท่านเป็นสัพพัญญู โลกวิทู อย่าแปล กันผิด ไม่ได้ อาจารย์แปลผิดกันอย่างนี้ ลูกน้องไม่รู้ภาษาบาลีก็เชื่อ

อีกอย่างหนึ่งที่กล่าวว่า จะต้องไปอยู่ที่โน่น ที่นี้ ขอโทษ พระพุทธบิดา พระเจ้าสุทโธทนะนอนอยู่ พระพุทธเจ้าก็ประทับนั่ง ลูกเมียก็อยู่เป็นแถว ก็สำเร็จเป็น

พระอรหันต์ได้ ไม่ได้ไปที่ไหน ในวังแท้ ๆ วันที่จะปรินิพพาน พระพุทธเจ้าเทศน์สำเร็จ เป็นพระอรหันต์ ไม่ต้อง อรณัญคโต รุกขมูลคโต ไม่ใช่อย่างนั้น ขอให้ผู้ที่เรียน ไวยากรณ์ดี ๆ เข้าใจเสียหน่อย

อรณัญคโต วา รุกขมูลคโต วา สุนยาคารคโต วา หมายความว่า สมัยก่อน ไม่ได้สร้างกุฏิสวย ๆ ให้พระอยู่เหมือนปัจจุบันนี้ พระท่านกินนอนตามโคนไม้ ใต้ต้นไม้ ลอมฟางไปตามเรื่อง ถึงได้ว่าอยู่ในป่าก็ทำได้ อยู่โคนไม้ก็ทำได้ อยู่ในที่เรือกว่าง ๆ ก็ทำได้ สติปัฏฐานทำได้ทั้งนั้น ไม่ใช่ว่าจะต้องไปทำที่นั่น จะต้องไปสร้างกุฏิ ไปทำที่อื่น ไม่ได้ เราเรียนธรรม เราต้องการสัจธรรม ผมนับถืออาจารย์ที่พูดถูก

อย่างปฏิเวธ ที่ว่าแทงตลอด ถ้าไม่แปลว่าแทงตลอด ผมก็หาศัพท์ที่จะแปล เป็นภาษาไทยไม่ได้เหมือนกันว่า จะแปลว่าอะไร แทงตลอดคล้ายกับเอาดอกไปแทง อะไรให้ตลอด แต่ความจริงแปลว่า เจาะจง หรือว่าทะลุ อะไรทำนองนั้น เขาก็แปล เหมือนเหมือนกัน เมื่อหาคำอื่นไม่ได้ ความจริง คือ บรรลุถึงจุดสูงสุด

อีกอย่างภาษาบาลีที่เป็นพุทธพจน์ไปปรากฏทางภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ เขาแปลบาลีเป็นภาษาไทยตามภาค เช่น ภาคเหนือ คำว่า หนอ เป็นคำคล้าย ๆ กับ ห้อยท้าย เพราะฉะนั้น วุต เขาแปลว่า หนอ เป็นภาษาเหนือ ถ้าเป็นภาษากลางก็ แปลว่า นะ

ส. ขอบพระคุณ

เรื่องของการเข้าใจสภาพธรรม ต้องอาศัยการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ประกอบด้วย มิฉะนั้นถึงแม้ว่าท่านจะได้ศึกษาธรรมมากด้วยตัวของท่านเอง หรือโดยการฟังจากอาจารย์ท่านใดท่านหนึ่งก็ตาม ท่านจะเห็นได้ว่า บางครั้งคำที่ใช้กันอยู่นี้ อาจจะทำให้ท่านเข้าใจสภาพธรรมผิดได้ เช่น คำว่าผัสสะ คือ กระแทบ หรือว่าสัมผัส ท่านผู้ฟังท่านหนึ่งท่านกล่าวว่า เวลาที่ท่านทำวิปัสสนา ท่านรู้ว่ามีอะไรกระทบตา ซึ่งก็คงจะเป็นการเข้าใจความหมายของผัสสะในลักษณะที่ว่า กระแทบเหมือนอย่างวัตถุ ที่ต้องมากระทบกัน เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านทำวิปัสสนา ท่านก็กล่าวว่า ท่านรู้

ลักษณะของรูป เพราะว่ารูปวิ้งมากกระทบตา แต่ไม่ใช่การรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ถูกต้องตามความเป็นจริง จึงทำให้ใช้คำผิด ใช้คำที่ไม่ตรงต่อสภาพธรรม

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ต้องรู้ลักษณะของสติกับขณะที่หลงลืมสติ ถ้าท่านผู้หนึ่งผู้ใดกล่าวว่า ท่านหลงลืมสติในวันหนึ่ง ๆ มากเหลือเกิน ถูกต้อง แสดงว่าท่านรู้ว่ขณะใดมีสติ และขณะที่มีสติก็น้อยกว่าขณะที่หลงลืมสติ ซึ่งต้องไม่ใช่เป็นการพูดตามคนอื่น ๆ ว่า วันหนึ่ง ๆ หลงลืมสติมาก แต่ต้องเป็นคำพูดที่ตรงกับสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏกับท่านจริง ๆ

การอบรมเจริญสติปัฏฐานต้องเป็นผู้ตรง ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้น ถ้าสภาพธรรมใดยังไม่เกิด ยังไม่ปรากฏ ยังไม่รู้ ก็จะต้องเป็นความสงสัย เป็นความไม่รู้ และเมื่อรู้แล้วยังสงสัย ยังไม่รู้ ก็จะได้มนสิการ พิจารณา ไตร่ตรองจนกระทั่งเป็นความรู้ขึ้นอีก จึงจะเป็นการอบรมเจริญปัญญาเป็นลำดับขั้นจริง ๆ

บางท่านใจร้อน ท่านถามว่า วิปัสสนาทำอะไร อยากจะทำเร็วเหลือเกิน ขอให้บอกเพื่อที่ท่านจะได้ทำได้ทันที แต่ท่านไม่คำนึงว่า วิปัสสนารู้อะไร ที่ว่าเป็นความรู้ นั่น คือรู้อะไร ท่านเพียงต้องการว่า ทำอย่างไร

เพราะฉะนั้น ต้องเป็นการอบรมเพิ่มความรู้ขึ้น โดยอาศัยการสดับตรับฟัง และพิจารณาบ่อย ๆ เนือง ๆ มาก ๆ แต่ท่านก็กล่าวว่า ท่านฟังมานานแล้ว ซึ่งแสดงว่าท่านมีเหตุผลทุกประการที่จะไม่เข้าใจเรื่องที่จะอบรมความรู้ เพราะท่านตั้งจุดของท่านไว้ว่า ท่านจะทำวิปัสสนา

ถ้าท่านไม่กังวลถึงเรื่องที่จะทำวิปัสสนา แต่สนใจเรื่องความรู้ว่า ความรู้คืออะไร รู้อะไร และอบรมเจริญอย่างไร ซึ่งความรู้ นั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับฟัง แม้แต่คำว่า สติ คำเดียว ได้ยินได้ฟังบ่อยจริง แต่ต้องเข้าใจว่า สติหมายถึงสภาพธรรมอย่างไร เมื่อเป็นความรู้ตามลำดับขั้นอย่างนี้จริง ๆ ท่านก็สามารถที่จะอบรมเพิ่มความรู้เป็นปัญญาที่รู้ขึ้นได้ แต่ถ้าท่านมุ่งแต่จะทำวิปัสสนาโดยไม่รู้เลยว่า ความรู้ นั้นรู้อะไร หรือว่าความรู้ นั้นมีลักษณะอย่างไร สติมีลักษณะอย่างไร ถ้าไม่

เริ่มต้นด้วยความเข้าใจในสิ่งที่ได้ฟังจนกระทั่งเพิ่มขึ้นเป็นความรู้แล้ว ท่านย่อมไม่สามารถที่จะอบรมความรู้ให้เพิ่มขึ้นได้

เพราะฉะนั้น การที่ท่านเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ย่อมเป็นสิ่งที่จะเกื้อกูลให้ท่านเกิดสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น และเมื่อเป็นอย่างนั้น ท่านจะเข้าใจสภาพธรรมถูกต้องตรงลักษณะของสภาพธรรมนั้นโดยจะไม่ใช่คำคิด คือ ไม่ใช่คำว่า รูปวิ้งมากกระทบตา เป็นไปได้ไหม รูปอะไรกำลังวิ้งมากกระทบตาบ้าง รูปไม่สามารถที่จะวิ้งมากกระทบตาได้เลย เพราะเหตุว่า รูปซึ่งสามารถจะกระทบกับจักขุปสาท ก็คือสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ไม่ปรากฏทางอื่น และคำว่ากระทบ ไม่ใช่กระทบอย่างที่ท่านคิดว่า โต๊ะกระทบเก้าอี้ หรือว่ามีอะไรกระทบกระดาดดินสอ ไม่ใช่อย่างนั้น กระทบที่นี้ หมายความว่าถึงนามธรรม ได้แก่ ผัสสเจตสิกที่ทำกิจกระทบอารมณ์ ผัสสเจตสิกเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่ารูปวิ้งมากกระทบตา หรือไม่ใช่ว่านามธรรมต้องออกไปกระทบกับรูป ไม่ใช่อย่างนั้น นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม นามธรรมเป็นแต่เพียงสภาพรู้อารมณ์ ซึ่งลักษณะของนามธรรมที่เป็นเจตสิกแต่ละชนิด ก็กระทำกิจแต่ละอย่าง เพราะฉะนั้น เมื่อคำนึงถึงลักษณะของสภาพที่เป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม นามธรรมนั้นก็กระทำกิจกระทบอารมณ์ อารมณ์จึงได้ปรากฏ

ในขณะที่สี่สัณฐานกำลังปรากฏ ซึ่งไม่ใช่วิ้งมากกระทบตา แต่เพราะสภาพของผัสสเจตสิกซึ่งเป็นนามธรรมกระทบ อารมณ์จึงปรากฏกับจักขุวิญญาณได้ นี่คือความหมายของคำว่า กระทบ ถ้าเข้าใจชัดจริงๆ ว่า เป็นนามธรรมที่กระทบ ท่านก็จะไม่ใช่คำว่า รูปวิ้งมากกระทบตา

เพราะฉะนั้น การพิจารณาธรรมที่ได้ยินได้ฟัง ต้องให้ตรงต่อสภาพธรรม และที่จะรู้ว่าตรงหรือไม่ตรง ก็เพราะท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ถ้าท่านไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านก็จะยังคงใช้คำผิดๆ อยู่เรื่อย ๆ เพราะว่าท่านยังเข้าใจผิดอยู่ แต่ถ้าท่านเข้าใจถูกต้องแล้ว ท่านจะกล่าวว่ารูปวิ้งมากกระทบตาไหม ท่านก็ไม่กล่าว

เพราะท่านรู้ว่า รูปวิ้งมากระทบตาไม่ได้ แต่เพราะว่าการกระทบที่เป็นนามธรรม คือ
ผัสสเจตสิกทำกิจกระทบ รูปจึงปรากฏเป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณได้

นี่เป็นเรื่องการไตร่ตรอง การพิจารณาธรรมที่ท่านจะรู้ชัดขึ้น เพราะระลึกรู้
ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ขอให้ระลึกรู้ลักษณะของ
สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริง ขณะนี้ระลึกรู้ลักษณะของสภาพ
ธรรมที่กำลังปรากฏทางตาที่กำลังเห็นนี้ รูปวิ้งมาหรือเปล่า ไม่ได้วิ้งมา รูปปรากฏ
หรือเปล่า คือ ความจริงรูปปรากฏหรือเปล่าเท่านั้น ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏทาง
ตามีจริง ๆ ปรากฏแล้ว กำลังเห็นอยู่ในขณะนี้ คือ สิ่งที่สติจะต้องระลึกให้รู้ว่า สิ่ง
ทั้งหลายที่ท่านเคยยึดถือว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนนั้น โดยสภาพความจริงที่
ปรากฏทางตา ก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ถ้าท่านจะติด จะพอใจ จะไม่
พอใจ ความพอใจ ความไม่พอใจ ความยึดถือ ความติดนั้น ก็อาศัยตา เนื่องมาจาก
ตา คือ เพราะมีการเห็นในสิ่งที่ปรากฏ ความพอใจ ความไม่พอใจ ความติด ความ
ยึดมั่นในสิ่งที่ปรากฏทางตาจึงมีได้

เพราะฉะนั้น ที่จะละคลายได้ ก็โดยการรู้ตามความเป็นจริง คือ ระลึกเนื่อง ๆ
บ่อย ๆ ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่า
นั่นเอง ทำไม่ถึงไม่ค่อยจะฉลาดที่จะรู้ความจริง ไปหลงยึดถือ พพอใจ ไม่พอใจเพียง
ในสิ่งที่ปรากฏชั่วที่ตาเห็นเท่านั้นเอง

นี่คือความจริงที่จะต้องรู้ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสภาพธรรม เป็นของจริง
ชนิดหนึ่ง จะใช้คำว่ารูปก็ได้ ไม่ใช้คำว่ารูปก็ได้ เพราะเหตุใด เพราะารู้ความจริงของ
สิ่งที่ปรากฏแล้วว่า เป็นลักษณะของสภาพธรรมที่เพียงปรากฏทางตาเท่านั้นเอง แต่ถ้า
ไม่เข้าใจลักษณะ ท่านติดแต่เพียงชื่อ ท่านก็ท่องได้ตามสบายง่าย ๆ ว่า เห็นเป็นนาม
สีเป็นรูป ได้ยินเป็นนาม เสียงเป็นรูป รู้กลิ่นเป็นนาม กลิ่นเป็นรูป พุดได้อย่างนี้
แต่ถ้าถามว่า นามธรรมเป็นอย่างไร ไม่ทราบ รูปธรรมเป็นอย่างไร ไม่ทราบ นี่คือ
ไม่ใช่การเจริญสติ แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติแล้ว จะเพิ่มความรู้ในธาตุรู้ ในอาการรู้
ในลักษณะรู้ ในขณะที่กำลังรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจมาก

ขึ้น นี่คือการอบรมปัญญาที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น จะต้องรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรม คือ รู้ลักษณะที่เป็นนามธรรม และรูปธรรม

ลักษณะของรูปที่กำลังปรากฏทางตาไม่ได้วิ่งมากระทบ เพียงแต่ปรากฏทางตาเท่านั้น ถ้ากำลังได้ยินต้องคิดว่า เสียงวิ่งมากระทบหูหรือเปล่า ถ้าใครปฏิบัติอย่างนั้น ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของเสียง ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของได้ยิน เพราะมัวไปคิดว่า เสียงวิ่งมากระทบหู ซึ่งความจริงเสียงปรากฏในขณะที่มีการรู้เสียง ถ้าขณะใดไม่มีการรู้เสียง เสียงปรากฏไม่ได้

เพราะฉะนั้น ในขณะที่ได้ยินนั้น มีสภาพธรรม ๒ อย่างที่เป็นจริง คือ มีเสียงที่กำลังปรากฏ ไม่จำเป็นต้องไปคิดว่า ปรากฏตรงไหน วิ่งมากระทบตรงไหน แต่ขอให้ระลึกรู้ลักษณะของเสียงที่กำลังปรากฏเท่านั้น ไม่ต้องห่วงว่า เสียงมาจากไหน

ขณะที่เสียงปรากฏ ที่ว่าไม่มีตัวตน ไม่ใช่ตัวตน ก็เพราะว่าระลึกรู้ในลักษณะอาการที่ปรากฏของเสียง ซึ่งปรากฏแล้วหมดไป หรือว่าจะรู้ลักษณะของได้ยิน ซึ่งเป็นสภาพที่รู้เสียงนั้นเสียงจึงปรากฏได้ เพราะฉะนั้น ขณะนี้ มีสภาพที่รู้ด้วยในขณะที่มีเสียงปรากฏ ถ้าสติระลึกรู้นามธรรม คือ สภาพรู้ในขณะนั้น ก็เป็นการรู้ตรงลักษณะของสภาพรู้ ถ้าระลึกรู้ลักษณะของเสียงที่ปรากฏ โดยไม่คำนึงว่ามาจากไหนหรือว่ามากระทบอย่างไร ขณะนั้นก็จะเป็หนทางที่จะทำให้ประจักษ์แจ้งได้จริง ๆ ว่า ขณะที่เสียงปรากฏ อย่างอื่นจะปรากฏรวมอยู่ในที่นั้นไม่ได้

หรือว่าขณะที่อ่อนหรือแข็งปรากฏ สติระลึกรู้ตรงอ่อนที่กำลังปรากฏ ตรงแข็งที่กำลังปรากฏ ถ้าเป็นสติที่ระลึกรู้ลักษณะจริง ๆ สิ่งอื่นจะปรากฏรวมอยู่ด้วยในที่นั้นไม่ได้ เสียงจะปรากฏรวมอยู่ในลักษณะที่อ่อน ในลักษณะที่แข็งไม่ได้ เพราะฉะนั้น การที่สติระลึกรู้ จึงหมายความว่า รู้ตรงลักษณะสภาพธรรมที่ปรากฏ

ด้วยเหตุนี้ในขั้นต้น จึงต้องเป็นผู้ที่มีสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏเท่านั้น อย่างในขณะนี้ ถ้ายังรวมทางตาที่เห็นกับทางหูที่ได้ยินเสมือนว่าปรากฏพร้อมกันอยู่ จะไม่ประจักษ์ในลักษณะของเสียงซึ่งต่างกับได้ยิน จะไม่ประจักษ์ในลักษณะ

ของเห็นซึ่งต่างกับสี่สันวัณณะที่ปรากฏ เมื่อไม่ประจักษ์ความต่างกัน จะประจักษ์ว่า
สภาพธรรมเดียวปรากฏและก็ดับไป ย่อมไม่ได้

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น จึงต้องแยกรู้ลักษณะจริง ๆ ของนามธรรมแต่ละประเภท
รูปธรรมแต่ละประเภทที่ปรากฏแต่ละลักษณะ

๕๐๐

ขอตอบจดหมายของพระคุณเจ้ารูปหนึ่ง ขอความกรุณาท่านผู้ฟังช่วยอ่านด้วย

๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เจริญพร อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ที่นับถือ

อาตมาขอถามปัญหาท่านอาจารย์ ขอให้ท่านอาจารย์ได้โปรดตอบทางวิทยุที่ท่านบรรยายอยู่ และขอถามปัญหาท่านอาจารย์ดังต่อไปนี้

๑. ในนวกิเวท เรียง ปัญญา ศีล สมาธิ (ในมรรค ๘) ส่วนในพุทธประวัติ เรียง ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งสองอย่างนี้ อย่างไหนถูก อย่างไหนผิด เพราะเหตุไร และจะยึดถือหลักไหน

๒. คำว่า ได้ยินหนอ พอได้ยินหรือได้ฟัง ก็ให้กำหนดว่า ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ เป็นอะไร (หมายถึงสมณะหรือวิปัสสนา) และถ้าในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาอยู่ หรือแสดงธรรมจักร หรืออนัตตลักขณสูตรอยู่ เพื่อให้ปัญจวัคคีย์ ฟัง ถ้าท่านเหล่านี้กำหนดว่า ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ อยากทราบว่า พระปัญจวัคคีย์เหล่านั้นจะได้บรรลุมรรคผลหรือไม่ เพราะเหตุไร

๓. กาเมสุมิฉณาจารย์เป็นอย่างไร พระโสดาบันที่เป็นเพศฆราวาสยังมัวสุขุมอยู่ตามช่องโศภณีไหม เพราะเหตุไร โปรดอธิบายให้เข้าใจ

๔. คำว่า สักกายทิฏฐิ คือ เห็นผิดในขั้น ๕ นั้นทราบแล้ว แต่อยากทราบว่า ถ้าใครมาด่า มาว่าตัวเรา หรือพวกพ้องโคตรเหง้าของเรา เป็นต้น เราก็ไม่โกรธใช่ไหม จึงเรียกว่า ละสักกายทิฏฐิได้

๕. สิลัพพตปรามาส มีอธิบายอย่างไร คนที่ยังละในเรื่องเวทมนต์ของขลังไม่ได้ เรียกว่า ยังละสิลัพพตปรามาสไม่ได้ใช่ไหม

๖. พระที่ยังลงเลขลงยันต์ ตะกรุด พิสมร แจกพระ แจกเหรียญ หรือขายพระ ขายเหรียญให้กับชาวบ้านนั้น จะเป็นการทำให้คนโง่หลงมกมาย หรือว่าหลอกลวงชาวบ้านหรือไม่ เพราะเหตุไร

๗. ถ้าเราพิจารณาณ ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก เป็นต้น เรื่อยไปจนจบธาตุ ๔ พิจารณาทีละอย่าง ๆ จะเป็นสมณะหรือวิปัสสนา และจะได้บรรลุมรรคผลอะไรหรือไม่

๘. พระก็ดี ชาวบ้านก็ดี ที่เขียนจดหมายมาคัดค้านการบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานของอาจารย์สุจินต์ อาตมาขอคัดค้านบุคคลเหล่านั้น เพราะเหตุว่า อาจารย์สุจินต์อธิบายดีกว่าใครทั้งหมดเท่าที่ฟังมา อธิบายตรงจุด ไม่เลอะเทอะเหมือนอาจารย์อื่น ๆ แล้วก็ไม่อธิบายขอไปทีเหมือนอาจารย์อื่น แล้วอาจารย์สุจินต์ก็ไม่มีโมโห โทโสในเมื่อถูกโจมตี หรือถูกข่มขู่ ฟังแล้วได้ประโยชน์ เกิดความสบายใจ นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริง ๆ

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

จากพระรูปหนึ่ง

สุ. ปัญหาของพระคุณเจ้ามีหลายข้อ ขอตอบตามลำดับ

ข้อ ๑ ถามว่า ในนวโกวาท เรียง ปัญญา ศีล สมาธิ (ในมรรค ๘) ส่วนใน พุทธประวัติเรียง ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งสองอย่างนี้ อย่างไหนถูก อย่างไหนผิด เพราะเหตุไร และจะยึดถือหลักไหน

ก็เป็นที่น่าสงสัย แม้แต่มรรคมีองค์ ๘ จะเรียงอะไรไว้ก่อนหลังอย่างไร แต่ว่า ตามความเป็นจริง ย่อมเป็นไปตามเหตุผลพร้อมทั้งพยัญชนะและอรรถ

สำหรับในองค์ของมรรค ๘ เมื่อกล่าวถึงองค์ของมรรค ๘ จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยลำดับของปัญญา ศีล สมาธิ คือ สัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ สงเคราะห์เป็นปัญญา สัมมาวาจา สัมமாகัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สงเคราะห์เป็นศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สงเคราะห์เป็นสมาธิ

โดยองค์ของมรรค ๘ จะเห็นได้ว่า ในองค์ของมรรค ๘ ทั้ง ๘ องค์ ย่อมต้องอาศัยกันเป็นลำดับ เพราะว่าในการอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทปัญญานี้จะต้องค่อย ๆ เจริญขึ้นเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ขั้นของการฟัง ไม่มีใครสามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้โดยไม่ฟัง นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติที่จะบรรลุความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนั้นแล้วจะต้องฟัง เพราะฉะนั้น ปัญญาขั้นต้นที่สุดจะต้องเกิดจากการฟัง และเข้าใจในสิ่งที่ฟัง

ท่านอาจจะเป็นผู้ที่อบรมในเรื่องของศีลในอดีตชาติ และในปัจจุบันชาติท่านก็เป็นผู้ที่ละเว้นทุจริตกรรม เป็นผู้มีศีล แต่ไม่ใช่เป็นผู้ที่อบรมเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ถ้าไม่ฟังให้เข้าใจเสียก่อนว่า มรรคมีองค์ ๘ นั้นคืออะไร ปัญญาที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้นคืออะไร รู้แจ้งอะไร และจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยปัญญาขั้นการฟังเป็นเบื้องต้นจริง ๆ ที่จะให้เข้าใจเสียก่อนว่า ปัญญาที่เป็นมรรคมีองค์ ๘ นั้นคืออะไร เมื่อเข้าใจแล้ว ก็จะเกิดกุศลให้มีการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เห็นคุณ เห็นโทษของการมีสติและการหลงลืมสติ พร้อมทั้งรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เมื่อเป็นอกุศล ก็ตรงต่อความเป็นจริงว่า สภาพธรรมนั้นเป็นอกุศล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน เมื่อสภาพธรรมที่เป็นกุศลเกิดปรากฏ ก็ตรงต่อลักษณะของกุศลธรรม โดยที่ไม่ยึดถือว่ากุศลธรรมนั้นเป็นตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะจริง ๆ

เมื่อมีการเห็นสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นย่อมมีการขัดเกลาละคลายอกุศลกรรม และเป็นผู้ที่ประพฤติตนในศีล ด้วยเหตุนี้ ในชีวิตประจำวันของผู้ที่เข้าใจเรื่องการอบรมมรรคมีองค์ ๘ จะเห็นได้ว่า ประกอบด้วยศีลและสมาธิ คือความสงบของจิต เพราะว่าสติเริ่มระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ่อยขึ้น ซึ่งขณะที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ย่อมทำให้จิตสงบขึ้น แม้ว่าจะเป็นเพียงชั่วครั้งชั่วคราว แต่ท่านผู้ฟังก็จะเห็นได้ว่า เมื่อท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาแล้ว จิตของท่านสงบจากการที่จะเป็นอกุศลกรรมและอกุศลธรรม

เพราะฉะนั้น การที่เรียง ปัญญา ศีล สมาธิ ในมรรคมงคล ๘ ซึ่งเมื่อกล่าวถึงเฉพาะองค์ของมรรค จะเห็นได้ว่า จะต้องเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน เริ่มจากปัญญาที่รู้ว่าการรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้นปัญญาจะต้องรู้อะไร และหนทางที่จะอบรมเจริญมรรคมงคล ๘ นั้นคืออย่างไร แต่ผู้ที่จะอบรมเจริญมรรคมงคล ๘ ก็คือปุณฺณ ซึ่งเป็นผู้ที่มีกิเลส เพราะฉะนั้น เมื่ออบรมแล้ว ก็เกี่ยวเนื่องให้บุคคลนั้นมีศีล สมาธิ ปัญญาเพิ่มขึ้น

เพราะฉะนั้น ที่กล่าวถึงปัญญา ศีล สมาธิ ก็เป็นเรื่องที่กล่าวถึงธรรมที่เกี่ยวเนื่องกันในมรรค ๘ เป็นองค์ของมรรค ๘ และที่กล่าวถึงศีล สมาธิ ปัญญา ก็เป็นเรื่องการอบรมเจริญขัดเกลากิเลส ซึ่งจะทำให้ชีวิตประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญายิ่งขึ้น

ถ. ผมสงสัยอยู่ข้อหนึ่ง ศีล ๕ บัญญัติข้อแรก ห้ามฆ่าสัตว์ ทำไมในที่นี้จึงมีปลาตายเข้ามาวางขาย

ส. ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ถ้าบังคับได้ก็เป็นอัตตา และพระผู้มีพระภาคก็คงจะทรงบังคับให้ทุกคนหมดกิเลส ไม่มีการล่วงศีลเลย แต่เพราะเหตุว่าสภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา จึงได้ทรงแสดงคุณและโทษของธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริงให้ผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมได้พิจารณา และอบรมเจริญธรรมฝ่ายกุศลยิ่งขึ้นเท่าที่สติปัญญาสามารถที่จะกระทำได้ ตามระดับขั้นของแต่ละบุคคล

เพราะฉะนั้น โลกย่อมปรากฏตามความเป็นจริงอย่างที่ทรงแสดงไว้ทุกประการว่า ตราบใดที่ยังมีอกุศล ตราบใดที่ยังมีกิเลส ก็ย่อมมีการเบียดเบียน มีการล่วงศีล ๕ ผู้ใดที่เห็นโทษแล้ว ผู้นั้นก็ย่อมพากเพียรที่จะอบรม ที่จะละเว้นทุจริตกรรม มีเจตนาที่จะสมาทาน หรือว่ามีการวิริยเกิดขึ้น แต่ว่าบังคับคนอื่นไม่ได้ ไม่ใช่ห้าม เพราะว่าไม่มีผู้ยิ่งใหญ่ที่เป็นอัตตาตัวตนที่จะไปบังคับคนอื่นได้ ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง จึงได้ทรงแสดงคุณและโทษของธรรมทั้งหลายไว้โดยละเอียดให้พิจารณาเอง และผู้ใดที่พิจารณาเห็นควรจะทำประการใด ก็ประพฤติอย่างนั้น แต่ว่าบังคับคนอื่นไม่ได้แน่นอน

ข้อที่ ๒ พระคุณเจ้าถามว่า คำว่า ได้ยินหนอ พอได้ยินหรือได้ฟัง ก็ให้กำหนดว่า ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ เป็นอะไร (หมายถึงสมณะหรือวิปัสสนา) และถ้าใน

ขณะที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาอยู่ หรือแสดงธรรมจักร หรืออนัตตลักขณสูตรอยู่ เพื่อให้ปัญจวัคคีย์ฟัง ถ้าท่านเหล่านี้กำหนดว่า ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ อยากทราบว่าพระปัญจวัคคีย์เหล่านั้นจะได้บรรลุธรรมหรือไม่ เพราะเหตุไร

ท่านผู้ฟังที่ได้ยินอยู่เป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน มีท่านผู้ใดที่ต้องคิดว่าได้ยินหนอหรือเปล่า ในชีวิตประจำวันจริง ๆ พอได้ยินครั้งหนึ่ง มีใครที่จะต้องนึกว่าได้ยินหนอหรือเปล่า ชีวิตธรรมดาปกติ เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม แต่ละขณะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงในเรื่องของการเจริญมรรคมีองค์ ๘ การเจริญสติปัฏฐาน ทรงแสดงว่า เวลาที่ได้ยิน ให้นึกว่าได้ยินหนอหรือเปล่า หรือว่าให้สติเกิดระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏโดยศึกษา คือ สังเกตสำเนียง รู้ในสภาพที่เป็นสภาพรู้ เพื่อที่จะได้รู้ว่า สภาพรู้ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล หรือว่ารูปร่าง คือ เสียงที่ปรากฏ ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งมีจริงในขณะนี้ เป็นปกติธรรมดา อย่าไปทำอะไรให้พิเศษ หรือว่าแปลกจากปกติ เพราะถ้าผิดปกติ ก็เป็นตัวตนที่กำลังทำ

ขณะนี้ไม่มีใครบ้างที่เสียงไม่ปรากฏ ตามปกติธรรมดา ลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะกระทำขึ้นเลย เสียงกำลังปรากฏตามธรรมดา ขอให้ระลึกถึงคำว่าตามธรรมดาด้วย ขณะนี้เสียงปรากฏแล้ว และเมื่อเสียงปรากฏ ระลึก คือ รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏนี้ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ลักษณะที่แท้จริงของสภาพธรรมนั้น คือ ปรากฏแล้วหมดไป ปรากฏแล้วหมดไปอีก นี่คือสภาพธรรมแต่ละอย่าง ซึ่งเมื่อเกิดปรากฏแล้วก็หมดไป

ผู้ฟัง ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ ถ้าท่านอยากจะรู้ว่าใครเป็นผู้เริ่มต้น ดูหนังสือภาษาวัด เล่ม ๑ หน้า ๑๐๔

ส. การอบรมเจริญปัญญามีหลายขั้น ซึ่งท่านผู้ฟังจะเป็นผู้ทราบด้วยตัวของท่านเองว่า การอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องง่าย ที่จะให้ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาที่รู้ชัดถึงขั้นแทงตลอดในสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังได้ยินอยู่ก็ดี หรือว่ากำลังเห็นอยู่ก็ดี

ถ้าขณะนั้นเกิดนึกขึ้นว่า เห็นหนอ ก็ไม่ใช่เป็นการระลึกถึงลักษณะสภาพธรรมที่กำลังรู้ทางตาว่า เป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่ง และไม่ได้ระลึกถึงว่า สิ่งปรากฏทางตาเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล

เพียงหลับตาเท่านั้นเอง สภาพที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นเสา เป็นโต๊ะ เป็นเก้าอี้เหล่านี้จะไม่ปรากฏเลย นี่คือสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาตามความเป็นจริง คือปรากฏเมื่อลืมตาขึ้น

ถ้าท่านไปนึกว่า เห็นหนอ ขณะนั้นจะไม่ระลึกถึงในสภาพรู้ซึ่งกำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาว่า เป็นแต่เพียงลักษณะอาการอย่างหนึ่ง หรือขณะที่กำลังได้ยิน ถ้าท่านเกิดคิดขึ้นมาว่า ได้ยินหนอ ขณะนั้นสติไม่ได้ระลึกถึงในสภาพรู้ ซึ่งขณะนั้นไม่ใช่รู้สีสน်วัฒนธรรมแล้ว แต่เป็นการรู้เสียง ขณะที่เสียงปรากฏมีสภาพที่รู้ เสียงจึงได้ปรากฏให้รู้ได้

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ ระลึกเพื่อที่จะรู้ว่า สภาพรู้ขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และก็ไม่ใช่สภาพรู้ทางตา เพราะว่าสภาพรู้ทางหูก็รู้เสียง สภาพรู้ทางตาก็รู้สี ถ้ากลืนปรากฏ สภาพรู้กลืน ก็ไม่ใช่สภาพรู้สี ไม่ใช่สภาพรู้เสียง เป็นสภาพรู้จริง ๆ แต่ละลักษณะ และถ้าขณะนั้นเกิดนึกขึ้นมา จะไม่ใช่สติที่ระลึกถึงในสภาพรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามความเป็นจริงที่ปรากฏ แต่เป็นการนึกขึ้นมาด้วยความเป็นตัวตน ซึ่งขณะนั้นจะไม่สามารถรู้ชัดในลักษณะของเห็น ของได้ยิน ของสี ของเสียงที่ปรากฏ เพราะว่าขณะนั้นมีการนึกคิดขึ้น สติจึงไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพรู้ทางตา ซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ทางหู เป็นสภาพรู้แต่ละชนิดที่ต่างกัน

